

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av lagen om pension för företagare och vissa andra lagar

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås det att lagen om pension för företagare, lagen om Pensionsskyddscentralen och lagen om främjande av sjukpensionärers återgång i arbete ändras.

Syftet med propositionen är att förbättra företagarnas pensionsskydd och stödja verkställigheten av lagen om pension för företagare för att företagarnas arbetsinkomst bättre ska överensstämma med arbetsinsatsens värde både vid inledandet av företagsverksamheten och vid fortsatt verksamhet.

Enligt propositionen ska det i lagen om pension för företagare föreskrivas om regelbunden uppföljning och justering av arbetsinkomsten, så att den arbetsinkomst som fastställs för företagaren bättre ska motsvara den inkomstnivå som förutsätts i lagen även vid fortsatt företagsverksamhet. Definitionen av arbetsinkomst ändras inte, men bestämmelserna om de uppgifter som ligger till grund för den preciseras.

Dessutom föreslås det en teknisk ändring i lagen om Pensionsskyddscentralen och att giltighetstiden för lagen om främjande av arbetslösas pensionärers återgång i arbete förlängs till utgången av 2024.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft den 1 januari 2023. Den ändring som gäller förlängning av giltighetstiden ska dock träda i kraft innan giltigheten för den lag som ändringen gäller går ut den 31 december 2022.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL.....	1
MOTIVERING	4
1 Bakgrund och beredning.....	4
2 Nuläge och bedömning av nuläget.....	5
2.1 Nuläge	5
2.1.1 Pensionsskydd och försäkring.....	5
2.1.2 Arbetsinkomst och försäkringsavgift	6
2.1.3 Finansiering.....	8
2.1.4 Genomförande.....	8
2.1.5 Kopplingar mellan FöPL-försäkringen och företagarnas övriga sociala trygghet	9
2.1.5.1 Folkpension och garantipension.....	9
2.1.5.2 Bostadsbidrag.....	9
2.1.5.3 Dagpenningsförmåner enligt sjukförsäkringslagen.....	10
2.1.5.4 Utkomstskydd för arbetslösa	10
2.1.5.5 Arbetsolycksfalls- och yrkessjukdomsförsäkring	11
2.1.5.6 Yrkesinriktad rehabilitering som ordnas av Folkpensionsanstalten.....	11
2.1.6 Motivering av beslut	11
2.2 Bedömning av nuläget.....	12
2.2.1 Fastställande av arbetsinkomst.....	12
2.2.2 Justering av arbetsinkomst	14
2.2.3 Motivering av beslut om arbetsinkomst.....	15
2.2.4 Finansinspektionens tematiska bedömning av verkställandet av försäkring enligt lagen om pension för företagare.....	15
3 Målsättning	16
4 Förslagen och deras konsekvenser.....	16
4.1 De viktigaste förslagen.....	16
4.1.1 Fastställande och justering av FöPL-arbetsinkomsten	16
4.1.2 Pensionsskyddscentralens uppgifter.....	17
4.1.3 Främjande av sjukpensionärers återgång i arbete	17
4.2 De huvudsakliga konsekvenserna	17
4.2.1 Ekonomiska konsekvenser	17
4.2.1.1 Konsekvenser för företagens verksamhet och för hushållen.....	17
4.2.1.2 Konsekvenser för de offentliga finanserna.....	23
4.2.2 Konsekvenser för verkställigheten och myndigheterna	29
4.2.3 Övriga konsekvenser	30
5 Alternativa handlingsvägar	30
5.1 Handlingsalternativen och deras konsekvenser.....	30
5.2 Lagstiftningen i utlandet	31
6 Remissvar	32
7 Specialmotivering	33
7.1 Lagen om pension för företagare	33
7.2 Lagen om Pensionsskyddscentralen.....	37
7.3 Lagen om främjande av sjukpensionärers återgång i arbete	37
8 Ikraftträdande.....	37

RP 102/2022 rd

9 Verkställighet och uppföljning	38
10 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning	38
LAGFÖRSLAG	40
1. Lag om ändring av lagen om pension för företagare	40
2. Lag om ändring av 2 § i lagen om Pensionsskyddscentralen	43
3. Lag om ändring av 12 § i lagen om främjande av sjukpensionärers återgång i arbete	44
BILAGA	45
PARALLELLTEXTER	45
1. Lag om ändring av lagen om pension för företagare	45
2. Lag om ändring av 2 § i lagen om Pensionsskyddscentralen	49
3. Lag om ändring av 12 § i lagen om främjande av sjukpensionärers återgång i arbete	50

MOTIVERING

1 Bakgrund och beredning

Syftet med det finländska arbetspensionssystemet är att finländarna vid pensioneringen i skälig utsträckning ska bevara den inkomstnivå de haft under sin tid i arbetslivet. Genom arbetspensionssystemet fullföljs målen för välfärdsstaten. Förmånerna i systemet används till att minska fattigdom, trygga en skälig försörjning under pensionstiden, fördela risken kollektivt och jämna ut människornas konsumtion under deras livstid. Bortsett från några få undantag är det obligatoriskt att teckna en försäkring inom arbetspensionssystemet.

Företagarnas pensionsskydd inkluderades i arbetspensionssystemet år 1970, då lagen om pension för lantbruksföretagare (467/1969) och lagen om pension för företagare (468/1969) trädde i kraft. Lagarna stiftades utifrån ett betänkande av Pensionsskyddskommittén (Pensionsskyddskommitténs betänkande I, Kommittébetänkande 1967: B 2). Det pensionsskydd som lagarna om pension för företagare erbjuder förenhetligades med försäkringen för arbetstagare, och det samma gjordes också senare i samband med att pensionsskyddet för arbetstagare utvecklades. De försäkringslösningar som kommittén föreslog och som togs in i lagen om pension för företagare bibehölls så gott som oförändrade i den lag om pension för företagare (1272/2006; FöPL) som trädde i kraft senare.

I februari 2017 tillsatte social- och hälsovårdsministeriet en arbetsgrupp med uppgift att utveckla pensionsförsäkringen för företagare. Arbetsgruppen hade till uppgift att dels utreda vilka problem och utvecklingsbehov det finns när det gäller underförsäkring¹ och fastställande av arbetsinkomsten och lägga fram olika lösningsalternativ, dels fundera ut hur FöPL-försäkringssystemet kunde göras smidigare för dem som utövar småskalig och sporadisk företagsverksamhet. Målet var också att se till att företagarna vid pensioneringen i skälig utsträckning ska bevara den inkomstnivå de haft under sin tid i arbetslivet och att företagarnas arbetspensionsskydd ordnas på ett ändamålsenligt sätt. Arbetsgruppen publicerade sin rapport i mars 2019 (Utveckling av arbetspensionsskyddet för företagare, Arbetsgruppsrapport, Social- och hälsovårdsministeriets rapporter och promemorior 2019:23 (endast på finska)).

I regeringsprogrammet för statsminister Marins regering, som är daterat den 10 december 2019 och som omfattar åren 2019–2023, har man beslutat att utreda genom vilka metoder företagarnas pensionsskydd och övriga sociala trygghet kan förbättras. En arbetsgrupp tillsatt av social- och hälsovårdsministeriet fortsatte under åren 2020–2022 utredningsarbetet enligt regeringsprogrammet utifrån en rapport som publicerades 2019.

Regeringspropositionen har beretts som tjänsteuppdrag vid social- och hälsovårdsministeriet. Följande aktörer har deltagit i beredningen: Akava, Finlands näringsliv EK, Pensionsskyddscentralen, Folkpensionsanstalten (FPA), Kommun- och välfärdsområdesarbetsgivarna KT, STTK rf, Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC, Företagarna i Finland och finansministeriet. Yttranden om regeringens proposition har begärts av Finansinspektionen.

¹ Med underförsäkring avses i denna sammanhang att den arbetsinkomst som pensionsanstalten fastställt för företagaren står i ett för lågt förhållande till den arbetsinkomst som fastställts på det sätt som förutsätts i FöPL, dvs. värdet av företagarens arbetsinsats.

De handlingar som gäller beredningen av regeringspropositionen och källuppgifterna om de undersökningar och utredningar som nämns i propositionen finns i statsrådets offentliga tjänst under identifikationsnummer STM088:00/2020.

2 Nuläge och bedömning av nuläget

2.1 Nuläge

2.1.1 Pensionsskydd och försäkring

Förmåner som betalas ut med stöd av arbetspensionssystemet är ålderspension, invalidpension, rehabiliteringsförmåner, partiell förtida ålderspension, familjepensioner och arbetslivspension. Likadana bestämmelser om pensionsförmåner gäller för både företagare och arbetstagare.

Arbetspensionssystemet innehåller separata pensionslagar för arbetstagare och företagare. I arbetspensionssystemet försäkras i regel arbetstagare i anställningsförhållande enligt lagen om pension för arbetstagare (395/2006, ArPL)² och företagare enligt FöPL. Vidare omfattas personer som står i anställningsförhållande till en offentlig arbetsgivare av pensionslag för den offentliga sektorn (81/2016, OffPL), medan lantbruksföretagare och stipendiater omfattas av lagen om pension för lantbruksföretagare (1280/2006, LFöPL).

Pension kan intjänas samtidigt på basis av olika arbetspensionslagar. Frågan huruvida en person ska betraktas som arbetstagare eller företagare i arbetspensionsförsäkringen avgörs utifrån arbetsrättsliga regler.³ Med företagare avses enligt FöPL en person som utför förvärvsarbete utan att stå i arbetsavtalsförhållande eller i tjänsteförhållande eller annat offentligrättsligt anställningsförhållande. Begreppet företagare är inte bundet till företagets juridiska form, till exempel så att verksamheten utövas i företagsform, utan begreppet omfattar också självständiga yrkesutövare, liksom även så kallade lättföretagare och självsysselsatta. En företagare kan också arbeta som företagare inom ramen för FöPL parallellt med att stå i anställnings- eller tjänsteförhållande. För att kunna försäkras enligt FöPL måste företagaren arbeta i sitt företag. Enbart ägande av företag försäkras inte.

Företagare i åldern 18–68 år⁴ är skyldiga att teckna en FöPL-försäkring, då företagsverksamheten har fortgått utan avbrott i minst 4 månader och företagarens uppskattade arbetsinkomst är minst 8 261,71 euro per år, dvs. 688,48 euro per månad enligt indexnivån 2022. Företagarens arbetsinkomst kan enligt lag uppgå till maximalt 187 625 euro per år enligt indexnivån 2022. Försäkringen är obligatorisk för både företagare i huvudsyssla och företagare i bisyssla, om villkoren för försäkring i övrigt uppfylls. Försäkringen är dessutom personlig, dvs. all företagsverksamhet som företagaren bedriver och som omfattas av FöPL ska försäkras med samma försäkring.

² En del arbetstagare försäkras enligt lagen om sjömanspensioner (1290/2006).

³ I arbetspensionssystemet utgår definitionen av arbetstagare från 1 § i arbetsavtalslagen, enligt vilken arbetsavtalslagen tillämpas på ett sådant avtal (arbetsavtal) genom vilket en arbetstagare eller arbetstagare tillsammans som ett arbetslag förbinder sig att personligen utföra arbete för en arbetsgivares räkning under dennes ledning och övervakning mot lön eller annat vederlag.

⁴ Den övre åldersgränsen för försäkringsskyldighet beror på personens födelseår; den är 68 år för personer födda 1957 eller tidigare, 69 år för personer födda 1958–1961 och 70 år för personer födda 1962 eller senare.

FöPL-försäkringen ska tecknas inom sex månader från det att företagsverksamheten har inletts. Försäkring kan tecknas retroaktivt högst för det innevarande kalenderåret och de tre föregående kalenderåren. Arbetsinkomsten ändras inte retroaktivt. Försäkringen kan dock avslutas retroaktivt, om företagaren inte längre uppfyller villkoren för försäkringsskyldighet enligt FöPL.

Företagaren kan också frivilligt teckna en FöPL-försäkring i det fall att den nedre gränsen för försäkring inte uppfylls. Även i detta fall krävs att företagsverksamheten ska ha fortgått i minst 4 månader. Också företagare som får ålderspension kan teckna en frivillig försäkring, om de uppfyller villkoren för FöPL-försäkring. En frivillig FöPL-försäkring kan inte beviljas retroaktivt. Pensionsanstalten kan säga upp en frivillig försäkring, om företagaren försummar att betala försäkringsavgifterna. Samtidigt kan också företagaren avsluta en frivillig försäkring om hen så önskar. En frivillig försäkring medger ingen möjlighet till flexibel försäkringsavgift.

Företagaren ansöker om en FöPL-försäkring hos en pensionsanstalt, som ger ett överklagbart beslut om försäkringens ikraftträdande och FöPL-arbetsinkomsten. Pensionsanstalten ger ett beslut också i sådana fall att arbetsinkomsten förändras eller försäkringen upphör. Efter att beslut som gäller försäkring och ändring av arbetsinkomst har vunnit laga kraft kan de inte längre ändras i samband med ansökan om pension.

2.1.2 Arbetsinkomst och försäkringsavgift

När FöPL-försäkringen träder i kraft fastställer pensionsanstalten genom ett överklagbart beslut en arbetsinkomst för företagaren, och utifrån denna arbetsinkomst bestäms försäkringsavgiften och pensionstillväxten. Pension intjänas med 1,5 procent per år på basis av den fastställda arbetsinkomsten. Företagare tjänar in arbetspension på basis av pensionsförsäkringsavgifterna på samma grunder som löntagare. Med andra ord ger en lika hög försäkringsavgift rätt till ett lika stort pensionsskydd för vardera.⁵

Enligt lagen ansvarar pensionsanstalten för att företagarens arbetsinkomst fastställs så att den motsvarar en sådan lön som skäligen bör betalas, om en person med motsvarande yrkesskicklighet avlönas att utföra företagarens arbete i stället för företagaren eller den ersättning som annars kan anses i genomsnitt motsvara nämnda arbete. Arbetsinkomsten ska således motsvara det ekonomiska värdet av företagarens arbetsinsats.

Lagen förutsätter att pensionsanstalten ska granska arbetsinkomsten på individuell nivå och att ett särskilt förfarande ska tillämpas för att pensionsskyddet ska fastställas på en så korrekt nivå som möjligt så att det överensstämmer med företagarnas ofta synnerligen varierande förhållanden. Pensionsanstalten får således inte fastställa arbetsinkomsten enbart utifrån företagarens egen bedömning av arbetsinkomstens nivå, utan den ska utreda och bedöma vad som bör betraktas som rätt arbetsinkomstnivå för varje företagare. Om en företagare har flera företagareverksamheter beräknas företagarens arbetsinkomst utgående från hans eller hennes sammanlagda arbetsinsats i dessa företagareverksamheter. Om det sker väsentliga förändringar i omständigheter som påverkar arbetsinkomsten, till exempel i företagsverksamhetens omfattning eller företagarens arbetsinsats, ska nivån på arbetsinkomsten ändras i motsvarande grad. Arbetsinkomsten höjs årligen med en lönekoeficient.

⁵ För företagare som har rätt till nedsatt försäkringsavgift för nyetablerade företagare är pensionstillväxten i förhållande till försäkringsavgiften något bättre än för arbetstagare.

Vid fastställandet av arbetsinkomstnivån ska pensionsanstalten även beakta de tillämpningsrekommendationer om arbetsinkomsten som uppdateras och publiceras av Pensionsskyddscentralen, inklusive anvisningarna om fastställande av arbetsinkomsten. Anvisningarna om fastställande av arbetsinkomsten är de facto också rekommendationer, och de utarbetas i samarbete med olika företagarorganisationer. Anvisningarna innehåller branschspecifika riktlinjer för fastställande av företagarens arbetsinkomst i synnerhet för nyetablerade företagare. I beräkningen av arbetsinkomsten används enligt tillämpningsrekommendationerna till exempel uppgifter om lönerna för arbetstagare som arbetar inom en motsvarande bransch, företagets omsättning, antalet anställda och den årliga försäljningen. Företagets omsättning eller den förvärvsinkomst som konstaterats i beskattningen kan bidra till att arbetsinkomsten fastställs på en lämplig nivå, eftersom de bland annat redogör för företagsverksamhetens omfattning, även om arbetsinkomsten inte direkt grundar sig på dem.

Det finns inte en arbetsinkomstregel som utan undantag lämpar sig för alla företagare, utan arbetsinkomsten ska fastställas från fall till fall. Enligt Pensionsskyddscentralens tillämpningsrekommendationer kan exempelvis en vikaries lön, en kollektivavtalsenlig lön eller den högsta lön som betalas till en underordnad användas som grund för fastställande av arbetsinkomstnivån. Om företagaren övergår från någon annan arbetspensionslag till FöPL:s tillämpningsområde inom en och samma bransch, ska FöPL-arbetsinkomsten enligt anvisningarna fastställas på en nivå som motsvarar företagarens tidigare inkomstnivå, såvida ingen förändring sker i arbetsinsatsen.

FöPL-avgiftsprocenten fastställs utifrån den genomsnittliga försäkringsavgiften enligt ArPL. Företagaren ansvarar själv för betalningen av försäkringsavgiften i dess helhet. Inom ArPL-systemet delas försäkringsavgiften upp i arbetsgivarens och arbetstagarens avgiftsandelar, som arbetsgivaren betalar till arbetspensionsanstalten. Företagaren kan dra av försäkringsavgiften till fullt belopp antingen i sin egen eller i företagets beskattning. Försäkringsavgifterna har en direkt inverkan på pensionstillväxten. Om företagaren inte betalar försäkringsavgifterna och avgifterna inte kan drivas in inom preskriptionstiden, skärs den intjänade pensionen ned. Betalningen av försäkringsavgiften sker i praktiken inom ramen för de regler som fastställs i försäkringsvillkoren på det sätt som företagaren och arbetspensionsanstalten kommer överens om.

Nyetablerade företagare får rabatt på försäkringsavgiften för högst två företagareperioder under 48 månader. Rabatten för nyetablerade företagare är 22 procent av försäkringsavgiften.

Flexibla FöPL-avgifter är möjliga under vissa förutsättningar.⁶ Företagaren kan tillfälligt försäkra sitt pensionsskydd med en högre eller lägre arbetsinkomst utan att justera sin fastställda arbetsinkomst. Pension intjänas då på basis av de betalda försäkringsavgifter som varit högre eller lägre än den fastställda arbetsinkomsten.

⁶ Försäkringsavgiften kan flexibelt justeras uppåt med 10–100 procent och nedåt med 10–20 procent från den avgift som bestämts enligt den fastställda arbetsinkomsten. Denna flexibilitet möjliggör dock inga avvikelser från den övre och den nedre gränsen för FöPL-försäkring. Under ett år kan en flexibel justering göras, och nedåt får avgiften justeras flexibelt under högst tre av sju på varandra följande kalenderår. Flexibel justering kan inte utnyttjas om företagaren får arbetspension, har obetalda FöPL-försäkringsavgifter, har rätt till rabatt för nyetablerade företagare eller om företagarens FöPL-försäkring inte är i kraft hela året i samma arbetspensionsanstalt. I praktiken utnyttjar få företagare möjligheten till flexibel justering.

2.1.3 Finansiering

De pensioner som intjänas enligt FöPL finansieras genom ett fördelningssystem. FöPL-systemet avviker således från ArPL-systemet, som är delvis fonderande. I FöPL-systemet finansieras pensionsutgifterna och omkostnaderna för varje år med den premieinkomst som insamlas under samma år. Med andra ord finansierar de företagare som är i arbetslivet tillsammans med staten de löpande pensionerna vid respektive tidpunkt. FöPL-försäkringsavgiften är genom lag bunden till nivån för den genomsnittliga ArPL-avgiften, och den fastställs alltså inte utifrån pensionsutgiften enligt FöPL eller åldersfördelningen inom FöPL-systemet.

Pensionsanstalter som försäkrar företagaverksamhet enligt FöPL deltar i finansieringen av pensionerna i förhållande till de försäkringsavgifter som de inkasserar. Inga medel har således fonderats för FöPL-pensionerna, men om oanvända medel kvarstår av premieinkomsten placeras dessa i en buffertfond för kommande år. Staten finansierar den andel av FöPL-pensionerna som inte täcks av de försäkringsavgifter som företagarna betalar till FöPL-pensionsanstalterna. Utöver pensionsutgifterna står staten för de kostnader som pensionsanstalterna orsakas till följd av att de sköter FöPL-pensionerna samt den FöPL-pensionsutgift som ackumulerats på grund av oavlönade perioder, om de FöPL-avgifter som tagits ut inte räcker till för att finansiera dessa.

2.1.4 Genomförande

Förvaltningen av arbetspensionssystemet har decentraliserats så att det sköts av arbetspensionsförsäkringsbolagen, pensionskassorna, pensionsstiftelserna samt Keva, Sjömanspensionskassan och Lantbruksföretagarnas pensionsanstalt. En FöPL-försäkring kan tecknas antingen i ett arbetspensionsförsäkringsbolag eller i en pensionskassa. Arbetspensionsanstalternas försäkringsverksamhet regleras förutom av lagar och förordningar även av försäkringsvillkor och beräkningsgrunder.

På grund av den decentraliserade förvaltningen sköts vissa funktioner centraliserat av arbetspensionssystemets gemensamma organ Pensionsskyddscentralen. Pensionsskyddscentralen sköter lagstadgade uppgifter i anslutning till bland annat forskning, statistikföring, informationsförmedling, internationell verksamhet och försäkringstillsyn. Vidare ger Pensionsskyddscentralen rekommendationer om hur arbetspensionslagarna ska tillämpas.

Pensionsskyddscentralen ska enligt lag se till att företagarna fullgör sin försäkringsskyldighet enligt FöPL. I denna tillsynsprocess kontaktar Pensionsskyddscentralen sådana personer som har förvärvsinkomster av företagsverksamhet som överstiger den nedre gränsen för FöPL-försäkring eller som enligt någon annan utredning eventuellt bedriver företagsverksamhet utan att ha tecknat en FöPL-försäkring. Pensionsskyddscentralen bedömer utifrån den erhållna utredningen om personen är skyldig att teckna en försäkring enligt FöPL. Om företagaren är skyldig att teckna försäkring men inte frivilligt ansöker om en FöPL-försäkring fattar Pensionsskyddscentralen ett beslut om tvångsförsäkring och sätter försäkringen i kraft. Pensionsskyddscentralen ska i en tvångsförsäkringssituation också fastställa en arbetsinkomst för företagaren på basis av en inhämtad utredning eller, om sådan saknas, en uppskattning.

Pensionsanstalternas verksamhet övervakas av Finansinspektionen, som genom sin verksamhet strävar efter att säkerställa att finansmarknaden och de aktörer som enligt lag ska övervakas bedriver en stabil verksamhet, trygga de försäkrades intressen och skapa ett allmänt förtroende för finansmarknadens verksamhet. Finansinspektionen ska vidare främja iakttagandet av god praxis på finansmarknaden och allmänhetens kunskap om finansmarknaden. I praktiken övervakar Finansinspektionen bland annat pensionsanstalternas solvens, förvaltning, riskhantering,

försäkringstekniska risker, risker i placeringsverksamheten, marknadsföring, användning av avtalsvillkor samt förfaringssätt i kundrelationer.

2.1.5 Kopplingar mellan FöPL-försäkringen och företagarnas övriga sociala trygghet

I lagen om pension för företagare föreskrivs det om företagarens arbetspensionsskydd. Bestämmelser om företagarens sociala trygghet finns också i andra lagar. I folkpensionslagen (568/2007) och lagen om garantipension (703/2010) finns bestämmelser om pensionsskyddets minimibelopp. Om sjukdagpenning och föräldradagpenning för företagare föreskrivs i sjukförsäkringslagen (1224/2004), om utkomstskydd för arbetslösa föreskrivs i lagen om utkomstskydd för arbetslösa (1290/2002), om bostadsbidrag föreskrivs i lagen om allmänt bostadsbidrag (938/2014) och i lagen om bostadsbidrag för pensionstagare (571/2007), och om rätten till ersättning i händelse av olycksfall i arbetet och yrkessjukdom föreskrivs i lagen om olycksfall i arbetet och yrkessjukdomar (459/2015). Företagare kan ha rätt till rehabilitering eller rehabiliteringsförmåner från Folkpensionsanstalten med stöd av lagen om Folkpensionsanstaltens rehabiliteringsförmåner och rehabiliteringspenningförmåner (566/2005). Den arbetsinkomst som fastställts på basis av lagen om pension för företagare utgör grunden för företagarens sociala trygghet, eftersom nivån på många socialskyddsförmåner fastställs utifrån denna. Då beaktas FöPL-arbetsinkomsten enligt det belopp som fastställts oberoende av exempelvis eventuella flexibla justeringar av avgifter.

2.1.5.1 Folkpension och garantipension

Det lagstadgade pensionssystemet omfattar förutom arbetspensioner även folkpension och garantipension. Genom folkpensionssystemet och garantipension säkerställs att pensionstagaren får en tillräcklig minimiutkomst, om arbetspensionsnivån blir för låg eller om ingen arbetspension har intjänats. Folkpensionerna och garantipensionerna finansieras med statsmedel.

Inom folkpensionssystemet påverkas beloppet av ålderspension och sjukpension av pensionstagarens familjerelationer, beloppet av övriga pensioner och den tid personen har bott i Finland. För den som är gift eller samboende eller lever i registrerat partnerskap är folkpensionens fulla belopp 606,65 euro i månaden och för andra är den 679,50 euro i månaden (2022 års nivå). Full folkpension kan endast beviljas om pensionstagarens arbetspensioner totalt uppgår till högst 57,45 euro i månaden. Till den del arbetspensionerna överstiger detta belopp minskar folkpensionen med 50 procent.

Garantipensionen är en minimipension. Från garantipensionen avdras hela beloppet av alla andra pensioner som pensionstagaren får från Finland och från andra länder. År 2022 är garantipensionens fulla belopp 855,48 euro i månaden. Den som får ålderspension och sjukpension kan få garantipension.

2.1.5.2 Bostadsbidrag

I fråga om allmänt bostadsbidrag är det i regel FöPL-arbetsinkomsten som beaktas som hushållets inkomster som påverkar företagarens bostadsbidrag. Om företagaren inte har någon FöPL-försäkring ska FöPL-minimiarbetsinkomsten beaktas som inkomst. Även en inkomst som bygger på företagarens egen uppskattning kan beaktas, om den uppskattade inkomsten är större än arbetsmarknadsstödet. Om företagaren får startpeng ska beloppet av startpengen beaktas. I vissa situationer kan förutom FöPL-arbetsinkomsten även andra inkomster beaktas som sådana inkomster som påverkar bostadsbidraget. I fråga om företagare vars inkomst av näringsverksamhet beräknas utifrån FöPL-försäkringen beaktas dock förutom FöPL-arbetsinkomsten inga utdelnings- eller löneinkomster från företaget i fråga.

Även i fråga om bostadsbidrag för pensionstagare är det i regel FöPL-arbetsinkomsten som beaktas som företagarens inkomster. Om företagaren inte har någon FöPL-försäkring ska en inkomst som bygger på företagarens egen uppskattning beaktas. Om ingen uppskattning av inkomsten fås av företagaren ska FöPL-minimiarbetsinkomsten beaktas. Om företagaren får startpeng beaktas även denna.

2.1.5.3 Dagpenningsförmåner enligt sjukförsäkringslagen

I regel fastställs dagpenningsförmåner utifrån personens årsinkomster innan arbetsoförmågan, rätten till föräldradagpenning eller rätten till specialvårdspenning inträdde. Med årsinkomst avses den löneinkomst som betalats under de 12 kalendermånader som föregår kalendermånaden före begynnelsestidpunkten för arbetsoförmågan eller rätten till förmån (granskningsperiod), företagarinkomst enligt en försäkring som gäller under granskningsperioden och lön för denna tid som avses i arbetspensionslagarna och som vid arbete utomlands betraktas som grund för den arbetsförtjänst som ska räknas till pensionslönen samt för pensionsavgifterna (försäkringslön) samt den ersättning för inkomstbortfall enligt 5 § som beviljats för granskningsperioden eller den förmånsbaserade inkomst som i enlighet med 6 § beräknats på basis av en förmån.

Dagpenningsförmåner för företagare enligt sjukförsäkringslagen bestäms på basis av den fastställda FöPL- eller LFöPL-arbetsinkomsten. I årsinkomsten inkluderas inte löneinkomst från det egna företaget eller förvärvsinkomst av näringsverksamhet, arbetsersättning eller skattepliktiga stipendier. Företagare är inte skyldiga att betala dagpenningsavgifter för inkomster som inte kan betraktas som grund för dagpenningsförmån. Om företagsverksamhet bedrivs i så liten skala att företagaren inte är skyldig att teckna en FöPL- eller LFöPL-försäkring, har företagaren rätt till dagpenningsförmån till minimibelopp.

Självrisktiden för sjukdagpenning är i regel dagen för insjuknandet och de därpå följande nio vardagarna. För FöPL-försäkrade är självrisktiden emellertid endast dagen för insjuknandet, om FöPL-försäkringen är i kraft den dag då arbetsförmågan inträder. För LFöPL-försäkrade är självrisktiden dagen för insjuknandet och de tre därpå följande kalenderdagarna. FöPL- och LFöPL-försäkrade kan få FöPL- eller LPA-dagpenning under självrisktiden för sjukdagpenning. Om bägge försäkringarna är i kraft kan företagaren få både FöPL- och LPA-dagpenning.

2.1.5.4 Utkomstskydd för arbetslösa

Det inkomstrelaterade arbetslöshetsförsäkring är frivilligt för företagare. En företagare kan försäkra sig själv i händelse av arbetslöshet hos en företagarkassa. Rätt till företagares inkomstrelaterade dagpenning har den som är medlem i en företagarkassa och som har varit försäkrad i minst 15 månader och under denna tid har uppfyllt arbetsvillkoret för företagare. Arbetsvillkoret ska uppfyllas under en granskningsperiod på 48 månader. Som företagare i systemet för utkomstskydd för arbetslösa betraktas en sådan företagare som avses i FöPL eller LFöPL eller en ArPL-försäkrad delägare som arbetar i företaget eller en familjemedlem till en företagare.

Enligt lagen om utkomstskydd för arbetslösa inräknas i företagares arbetsvillkor de månader under vilka personens arbetsinkomst enligt FöPL, LFöPL eller en delägars eller familjemedlems arbetsinkomst enligt ArPL har uppgått till minst 13 573 euro i månaden på 2022 års nivå. Inkomstgränsen justeras årligen med en lönekoeficient enligt ArPL.

Företagares inkomstrelaterade dagpenning bestäms på basis av den arbetsinkomst enligt vilken företagaren har försäkrat sig själv i en företagarkassa i sammanlagt högst 15 månader innan

arbetslösheten inträtt. Den arbetsinkomst som ligger till grund för den inkomstrelaterade dagpenningen får inte fastställas till ett högre belopp än vad personens fastställda arbetsinkomst enligt pensionslagarna har varit under den tid då arbetsvillkoret uppfyllts.

En arbetslös företagare som har uppfyllt arbetsvillkoret men inte försäkrat sig själv i en arbetslöshetskassa, har rätt till grunddagpenning. I fråga om grunddagpenning inräknas i arbetsvillkoret för företagare även arbete som utförts under de närmast föregående 28 månaderna och som inräknas i löntagares arbetsvillkor. En företagare som inte har uppfyllt arbetsvillkoret och som blir arbetslös har rätt till arbetsmarknadsstöd.

2.1.5.5 Arbetsolycksfalls- och yrkessjukdomsförsäkring

Det är frivilligt för företagare att försäkra sig i händelse av olycksfall. En person som har en obligatorisk eller frivillig pensionsförsäkring enligt FöPL har rätt att försäkra sig själv i händelse av skadefall som inträffar i företagarbetet (försäkring för arbetstid). Företagarens årsarbetsförtjänst, som i olycksfallsförsäkringen används som grund för ersättning för inkomstbortfall och familjepension, är lika stor som den FöPL-arbetsinkomst som varit i kraft på skadedagen. Om företagarens arbetsinkomst har fastställts till ett belopp som motsvarar maximibeloppet av FöPL-arbetsinkomsten kan företagaren emellertid ansöka om att årsarbetsförtjänsten ska fastställas till ett högre belopp än maximibeloppet, dock högst till den årliga fastställda arbetsinkomst som motsvarar företagarens arbetsinsats. Beloppet av företagarens dagpenning är 1/360 av företagarens årsarbetsförtjänst. Årsarbetsförtjänsten används också som grund för beräkningen av företagarens olycksfallspension.

En företagare som tecknat en frivillig försäkring för arbetstid kan ansluta en olycksfallsförsäkring för fritid (fritidsförsäkring) till sin försäkring. Företagarens årsarbetsförtjänst används även som grund för den ersättning för inkomstbortfall som betalas med stöd av fritidsförsäkringen och för familjepensionen, och dagpenningens belopp är 1/360 av årsarbetsförtjänsten.

2.1.5.6 Yrkesinriktad rehabilitering som ordnas av Folkpensionsanstalten

Arbetspensionsanstalterna ansvarar i första hand för den yrkesinriktade rehabiliteringen av personer i arbetslivet. Företagare kan få yrkesinriktad rehabilitering via Folkpensionsanstalten, om de inte har rätt till arbetspensionsrehabilitering. Folkpensionsanstalten beviljar yrkesinriktad rehabilitering bland annat i form av yrkesinriktade rehabiliteringsutredningar, arbets- och utbildningsprövning, yrkesutbildning, arbetsträning samt coachning för att upprätthålla och förbättra arbetsförmågan. Vidare beviljas näringsstöd och ersättning för hjälpmedel som behövs i arbetet eller studierna.

Företagaren kan få rehabiliteringspenning under rehabiliteringstiden. Rehabiliteringspenningens belopp beräknas på samma sätt som sjukdagpenningen. Om företagaren har en obligatorisk eller frivillig FöPL- eller LFöPL-försäkring, räknas rehabiliteringspenningens belopp utgående från den arbetsinkomst som fastställts i FöPL- eller LFöPL-försäkringen.

2.1.6 Motivering av beslut

Enligt 21 § i grundlagen har var och en rätt att på behörigt sätt och utan ogrundat dröjsmål få sin sak behandlad av en domstol eller någon annan myndighet som är behörig enligt lag. Rätten att få ett motiverat beslut, liksom även rätten till en rättvis rättegång och god förvaltning, tryggas i lag.

Förvaltningslagen (434/2003) innehåller närmare bestämmelser om motivering av beslut. Enligt 45 § i förvaltningslagen ska ett beslut motiveras. I motiveringen ska det anges vilka omständigheter och utredningar som har inverkat på avgörandet och vilka bestämmelser som har tillämpats. Enligt förvaltningslagen är det möjligt att frånga skyldigheten att motivera ett beslut endast om motivering av någon särskild orsak är uppenbart onödig. I verkställigheten av lagen om pension för företagare är det fråga om en sådan offentlig förvaltningsuppgift och utövning av offentlig makt som avses i 124 § i grundlagen. Lagen verkställs således med tillämpning av förvaltningslagen och dess bestämmelser om motivering av beslut.

I den gällande lagen om pension för företagare föreskrivs som komplettering till förvaltningslagen om motivering av förmånsbeslut, då det ärende som behandlas är förknippat med medicinska frågor. Skyldigheten att motivera beslut som gäller fastställande av FöPL-arbetsinkomsten grundar sig på förvaltningslagen.

2.2 Bedömning av nuläget

2.2.1 Fastställande av arbetsinkomst

Bestämmelserna om pensionsförmånerna i arbetspensionssystemet och pensionstillväxten är desamma för såväl företagare som arbetstagare. Företagare tjänar in arbetspension på basis av pensionsförsäkringsavgifterna på samma grunder som löntagare. Med andra ord ger en lika hög försäkringsavgift rätt till ett lika stort pensionsskydd för vardera.⁷

Syftet med försäkringsskyldigheten inom arbetspensionssystemet är att för allas del trygga en beredskap inför de risker som följer av hög ålder, arbetsoförmåga och en familjeförsörjares död. Ofta kan det vara svårt för människor att inse att de behöver förbereda sig inför ålderdomen och ett långt liv. Det kan även ligga ekonomiska orsaker bakom en ovilja att betala försäkringsavgifter med tanke på eventuella framtida risker. Dessa är bidragande orsaker till att det är obligatoriskt enligt lag att teckna en arbetspensionsförsäkring. De lagstadgade pensionssystemen utgår dessutom från att också de arbetstagare och företagare som utöver arbetspension i framtiden eventuellt också kommer att få folkpension eller garantipension ska trygga sin försörjning under pensionen i första hand genom den pension som de tjänat in genom sitt eget arbete.

Vid verkställigheten har det uppstått praxis för bedömning av företagarnas arbetsinkomst så att arbetsinkomsten inte har bedömts enligt arbetsinsatsen och företagarens arbetsinkomst har fastställts endast i enlighet med företagarens anmälan. Detta har lett till ett fenomen där arbetsinkomstnivån inte alltid motsvarar den faktiska arbetsinsatsen och inkomsterna.

En utredning som Pensionsskyddscentralen gjort⁸ ger vid handen att underförsäkring har blivit ett växande problem särskilt under de senaste åren.

I sin utredning undersökte Pensionsskyddscentralen hur FöPL-arbetsinkomsterna hade utvecklats under en granskningsperiod, 1982–2019, så att den genomsnittliga FöPL-arbetsinkomsten jämfördes med löntagarnas medelinkomster för regelbunden arbetstid. Under granskningsperioden 1982–2019 kunde det konstateras att den genomsnittliga FöPL-arbetsinkomsten sjönk

⁷ För företagare som har rätt till nedsatt försäkringsavgift för nyetablerade företagare är pensionstillväxten i förhållande till försäkringsavgiften något bättre än för arbetstagare.

⁸ Källa: Kalkyler över finansiering av FöPL enligt FöPL-arbetsinkomsternas alternativa utvecklingsförlopp, Pensionsskyddscentralen, den 19 april 2022, opublicerad promemoria (endast på finska)

granska drastiskt under åren 1986–1996. Efter detta, under åren 1996–2014, följde den genomsnittliga FöPL-arbetsinkomsten relativt väl inkomstutvecklingen. Under denna period kunde man också observera att de manliga företagarna inte längre lika tydligt hade högre FöPL-arbetsinkomst än de kvinnliga företagarna. Efter 2014 har den genomsnittliga FöPL-arbetsinkomsten klart minskat i förhållande till den allmänna utvecklingen av inkomstnivån. Dessutom kan det noteras att ju yngre åldersklass det är fråga om, desto tydligare är den sjunkande utvecklingen i de genomsnittliga FöPL-arbetsinkomsterna. I praktiken är nivån på företagarens försäkringsskydd således allt oftare lägre än den nivå på försäkringsskyddet som i lagen krävs av en löntagare med motsvarande yrkesskicklighet.

När det gäller pensionsförsäkringen för arbetstagare kan arbetstagaren inte påverka vilken del av arbetsinkomsterna som utgör grund för pensionstillväxten. Vidare kan orsaken till att arbetspensionen för en företagare blir lägre jämfört med arbetspensionen för en arbetstagare som utfört motsvarande arbete i vissa fall vara att företagaren faktiskt har arbetat mindre och nivån på försäkringsskyddet därför är lägre. I den allmänna debatten har en eventuell låg arbetsinkomst ansetts kunna bero på att företagaren haft oregelbundna eller låga inkomster, varvid det i praktiken åtminstone tidvis kan vara svårt för företagaren att betala försäkringsavgifterna. Detta problem, som är förknippat med företagande och förvärvsverksamhet, är dock ett faktum även för exempelvis ett företag med avlönad personal, som på motsvarande sätt oberoende av sin ekonomiska situation och sina oregelbundna eller små inkomster är skyldigt att betala alla lagstadgade socialskyddsavgifter utifrån sina arbetstagares löner.

På lång sikt kan den nivå på vilken företagrarbetet har försäkrats påverka inte bara företagarnas eget pensionsskydd, men via prissättningen av arbetet också arbetsmarknadens struktur, om företagarnas arbete kontinuerligt och på bred front försäkras på en lägre nivå jämfört med arbetslagarnas motsvarande försäkringsskydd. Om pensionsanstalten fastställer företagarens arbetsinkomst till ett lägre belopp än det vederlag som betalas till en arbetstagare som utför motsvarande arbete och företagaren i praktiken kan betala lägre avgifter för sin lagstadgade sociala trygghet, finns det också en möjlighet att företagaren kan prissätta sitt eget arbete så att det blir billigare än motsvarande arbete som utförs av en löntagare. Eftersom den arbetsgivare som låter en löntagare utföra motsvarande arbete ska betala de lagstadgade socialskyddsavgifterna på basis av den lön som betalats till arbetstagaren för arbetet i fråga, kan underförsäkring i praktiken i betydande grad styra valet mellan att avlöna en arbetstagare för arbetet eller att beställa arbetet av en företagare. Vidare kan konkurrensen mellan företagarna snedvridas, om en del av företagarna försäkrar sitt arbete på den arbetsinkomstnivå som krävs enligt lag medan en del väljer en lägre nivå.

Ändringar i de fastställda FöPL-arbetsinkomsterna påverkar förutom företagarna och FöPL-pensionssystemet även statens och kommunernas ekonomi. Statsandelen har ökat avsevärt under det senaste decenniet. År 2010 var statsandelen 96,6 miljoner euro, och fram till 2020 hade den ökat till 349 miljoner euro. Den ökande statsandelen beror både på att FöPL-arbetsinkomsterna i nuläget är på en låg nivå och på att de stora åldersklasserna börjar uppnå pensionsåldern.

En bestående minskning av FöPL-arbetsinkomsterna med exempelvis 10 procent skulle öka statsandelen i FöPL-systemet inledningsvis med cirka 110 miljoner euro per år. Lägre FöPL-avgifter leder dock till högre skattepliktiga inkomster för företagarna, varvid underskottet i de offentliga finanserna som helhet enligt finansministeriets uppskattning ökar med 60–70 miljoner euro. Denna effekt minskar emellertid stegvis i takt med att FöPL-pensionsutgifterna sjunker, varför de offentliga finanserna förväntas börja stärkas från och med slutet av 2060-talet. År 2085 uppskattas de offentliga finanserna till nettovärde börja stärkas med 30–40 miljoner euro per år, medan bland annat statsandelarna i FöPL-systemet antas börja minska. Som en följd av de minskande arbetsinkomsterna förväntas exempelvis arbetspensionerna för de företagare som

får pension år 2060 minska med drygt 200 miljoner euro per år uppskattat i pengar år 2021. Minskningen i arbetspensionsinkomsterna förväntas däremot då leda till att kostnaderna för folkpensioner och bostadsbidrag för pensionstagare ökar med över 20 miljoner euro. Med beaktande av beskattningen innebär det att de pensionerade företagarnas disponibla inkomster minskar med cirka 110 miljoner euro per år. Med tanke på statsfinanserna bör det noteras att en bestående minskning av FöPL-arbetsinkomsterna försvagar de offentliga finanserna under de närmaste decennierna. Först senare minskar denna effekt och blir stegvis den motsatta. En ökning av FöPL-arbetsinkomsterna stärker i sin tur de offentliga finanserna under de närmaste decennierna, och senare blir effekten stegvis den motsatta.

2.2.2 Justering av arbetsinkomst

Företagarens FöPL-arbetsinkomst fastställs första gången när den försäkringspliktiga verksamheten inleds, och i det skedet vet man sällan särskilt mycket om vad företagarens arbetsinsats är värd eller vilka omständigheter som påverkar arbetsinsatsen. I synnerhet när företagsverksamheten inleds kan man vid beräkningen av arbetsinkomsten använda sig främst av löneuppgifter inom olika branscher, utifrån vilka den inledande arbetsinkomsten kan fastställas relativt exakt på den nivå som förutsatts i lag. I nuläget uppskattar företagaren emellertid i praktiken ofta själv sin inledande arbetsinkomst, vilket innebär att dess nivå kan avvika t.o.m. avsevärt exempelvis från de genomsnittliga lönerna. Även vid fortsatt företagsverksamhet är det i praktiken utmanande att beräkna arbetsinkomsten så att dess nivå är förenlig med lagen. I det skedet finns det redan mer information om arbetet att tillgå än i samband med att företaget grundades, men de uppgifter som ska beaktas i uppskattningen av arbetsinkomsten kan variera avsevärt från fall till fall. De uppgifter som ska användas vid beräkningen av arbetsinkomsten ska vara så enhetliga som möjligt vid alla pensionsanstalter och i alla situationer.

Förutom att det finns vissa tolkningsutmaningar när det gäller att uppskatta arbetsinkomsten möjliggör den gällande lagen dessutom i praktiken underförsäkring vid fortsatt företagsverksamhet, eftersom arbetsinkomsten, efter att den inledande arbetsinkomsten fastställts, endast kan justeras om det har skett väsentliga förändringar i omständigheter som inverkar på arbetsinkomsten. I och med att tröskeln för justering är synnerligen hög finns det en risk för att den arbetsinkomst som fastställts i början av företagsverksamheten kan stanna på den nivå som fastställdes för den inledande arbetsinkomsten en längre tid eller rentav permanent. Problemen i anslutning till uppföljningen och justeringen av arbetsinkomstnivån accentueras, om arbetsinkomsten redan från början när företagsverksamheten inleddes har fastställts till exempel på en alltför låg nivå jämfört med värdet av företagarens arbetsinsats och i förhållande till den definition av arbetsinkomst som anges i lag.

När företagsverksamheten fortgår en längre tid kan det ske många olika förändringar i företagsverksamhetens omfattning, i företagarens yrkesskicklighet och kvantitativa arbetsinsats samt i arbetsinsatsens värde. Genom att regelbundet följa upp och justera arbetsinkomsten efter att den inledande arbetsinkomsten har fastställts kan man säkerställa att arbetsinkomsten motsvarar företagarens arbetsinsats även vid fortsatt företagsverksamhet. Särskilt viktigt är det med regelbunden uppföljning och justering i sådana fall där den inledande arbetsinkomsten har beräknats och fastställts på fel nivå. Då förblir inte arbetsinkomsten varaktigt på en alltför låg eller hög nivå. Ett regelbundet justeringsförfarande främjar också en enhetlig praxis vid pensionsanstalterna.

2.2.3 Motivering av beslut om arbetsinkomst

Enligt förvaltningslagen ska förmånsbeslut motiveras, men bestämmelsen är relativt allmänt formulerad. När det gäller fastställandet av FöPL-arbetsinkomsten behövs det mer exakta bestämmelser om hur besluten ska motiveras för att en enhetlig praxis för pensionsanstaltarnas beräkningar av arbetsinkomsterna ska kunna övervakas och utvecklas. Fastställandet av arbetsinkomsten grundar sig på den definition av arbetsinkomst som anges i lagen och på en helhetsbedömning av arbetsinkomstens nivå, som bygger på denna definition. Betydelsen av att motivera ett beslut accentueras i sådana fall där beslutsfattandet förutsätter prövning av olika omständigheter och en helhetsbedömning. Det ska i motiveringen noggrannare beskrivas vilka uppgifter som har använts som grund för bedömningen och via vilka uppgifter man har kommit fram till ett visst avgörande.

Ett avgörande som gäller FöPL-arbetsinkomst anknyter på olika sätt till den sökandes försörjning, och dess innehåll är således betydande ur den sökandes synvinkel. På basis av arbetsinkomsten fastställs företagarens försäkringsavgifter och pensionstillväxt, samt eventuellt företagarens övriga sociala trygghet. Företagaren kan inte längre i samband med beviljandet av ålderspensionen söka ändring i det intjänade pensionsbeloppet, utan den pension som intjänats bestäms utifrån de beslut som getts om arbetsinkomsten. Arbetsinkomstnivån påverkar således i betydande grad beloppet av företagarens framtida pension och eventuellt nivån på företagarens övriga sociala trygghet. Det ligger därför i högsta grad i företagarens intresse att få en tillräckligt detaljerad motivering till varför arbetsinkomsten fastställts på en viss nivå. Pensionsanstalten ska i sitt beslut om arbetsinkomsten utöver en allmän motivering på ett tydligt och begripligt sätt uppge vilka uppgifter som har använts som grund för fastställandet av arbetsinkomsten.

2.2.4 Finansinspektionens tematiska bedömning av verkställandet av försäkring enligt lagen om pension för företagare

Finansinspektionen övervakar att arbetspensionsförsäkrarna följer bland annat lagstiftningen om försäkringsverksamhet och iakttar god försäkringssed. För att kontrollera att försäkringen verkställs enligt lagen om pension för företagare genomförde Finansinspektionen i januari 2021 en tematisk bedömning av pensionsanstaltarnas praktiska rutiner för att fastställa företagarens arbetsinkomst. Den tematiska bedömningen fokuserar på lagenligheten i pensionsanstaltarnas behandling av försäkringsansökningar som lämnas av nyetablerade företagare och rutiner för fastställande av företagarnas arbetsinkomst.

Enligt Finansinspektionens tematiska bedömning förefaller arbetspensionsbolagens utbildnings- och kundmaterial vara i sin ordning. Bolagen redogör detaljerat för kunderna, dvs. företagarna, vad som ska tas till grund för arbetsinkomsten. I materialet och olika räknare anges också rekommenderade nedre gränser för arbetsinkomsten branschspecifikt för företagarna. Enligt processbeskrivningarna görs en expertbedömning på arbetspensionsbolaget av företagarens förslag till arbetsinkomst innan bolaget fattar beslut om att fastställa arbetsinkomsten.

Mot bakgrund av erhållna exempelfall förefaller verksamheten i praktiken dock inte motsvara arbetspensionsbolagens egna anvisningar och material och inte heller lagens krav. Av den tematiska bedömningen får man det intrycket att bolagens beslut om den fastställda arbetsinkomsten till största delen motsvarar förslaget till arbetsinkomst i företagarens ansökan, och någon individuell prövning kan inte påvisas. Av detta kan enligt Finansinspektionen den slutsatsen dras att de fastställda arbetsinkomsterna inte motsvarar den nivå som de bör hålla enligt bolagens egna anvisningar.

Utifrån den tematiska bedömningen kan man enligt Finansinspektionen vidare observera att den information som lämnats till företagarna ger dem en felaktig bild av det sätt på vilket pensionsbolaget bör fastställa arbetsinkomsten. De som ansöker om försäkring har fått rikligt med information om vilka omständigheter som påverkar prövningen av arbetsinkomsten för att den sökande själv ska kunna fatta ett rationellt beslut om storleken av sin egen arbetsinkomst.

Enligt Finansinspektionen fråntar företagarens egen uppskattning av arbetsinkomsten dock inte pensionsbolaget dess ansvar att genomföra en korrekt prövning av arbetsinkomstens nivå på basis av arbetsinsatsen. Det förefaller som om bolag fastställer arbetsinkomster enligt företagarens uppskattning även där företagaren inte trovärdigt kan avlöna en person med motsvarande yrkesskicklighet för arbetet till det uppskattade beloppet. Om bolaget nästan utan undantag förfar så att det som det slutliga beloppet fastställer företagarens egen uppskattning av arbetsinkomsten, uppfylls inte kravet om bolagets egen prövning och därmed inte heller lagens krav om fastställande av arbetsinkomsten.

3 Målsättning

Syftet med propositionen är att förbättra företagarnas pensionsskydd och stödja verkställigheten av lagen om pension för företagare för att företagarnas arbetsinkomster bättre ska motsvara arbetsinsatsens värde under företagsverksamheten. Målet är att på så sätt se till att företagarna vid pensioneringen i skäligen utsträckning ska bevara den inkomstnivå de haft under sin tid i arbetslivet och möjliggöra en sådan nivå på den sociala tryggheten under tiden i arbetslivet som motsvarar värdet av företagarens arbetsinsats.

4 Förslagen och deras konsekvenser

4.1 De viktigaste förslagen

4.1.1 Fastställande och justering av FöPL-arbetsinkomsten

I propositionen föreslås det att lagen om pension för företagare ska innehålla bestämmelser om regelbunden uppföljning av arbetsinkomsten och om det förfarande för justering av arbetsinkomsten som ska iakttas vid pensionsanstalternas uppföljning. Genom regelbunden uppföljning och justering säkerställs att den arbetsinkomst som fastställs för företagaren bättre motsvarar den inkomstnivå som förutsätts i lagen även vid fortsatt företagsverksamhet. Grundprincipen för fastställande av företagarens arbetsinkomst bibehålls oförändrad.

Det föreslås dock att de bestämmelser i lagen om pension för företagare som gäller uppgifter som ska användas för fastställande av arbetsinkomsten ska preciseras, så att de praktiska rutinerna för beräkning av arbetsinkomsten vid de olika pensionsanstalterna ska bli enhetligare. Den lön eller ersättning som används vid fastställandet av arbetsinkomsten ska bestämmas utifrån medianlönen för dem som arbetar heltid i den aktuella branschen inom den privata sektorn. Vidare ska pensionsanstalten beakta andra uppgifter som beskriver företagarens kvantitativa arbetsinsats, företagarens verksamhets omfattning, företagarens yrkesskicklighet och värdet av företagarens arbetsinsats.

Det föreslås vidare att bestämmelserna om såväl innehållet i motiveringen till ett beslut om fastställande av arbetsinkomst som tillgången till aktuella uppgifter om verkställandet ska preciseras.

4.1.2 Pensionsskyddscentralens uppgifter

Enligt lagen om Pensionsskyddscentralen har Pensionsskyddscentralen till uppgift att ge tillämpningsrekommendationer för att säkerställa en enhetlig tillämpningspraxis. För närvarande ger Pensionsskyddscentralen i en handbok om arbetsinkomst som utarbetats i samarbete med företagargenerationerna anvisningar om hur arbetsinkomsten för företagare i olika branscher ska fastställas. Avsikten är att handboken om arbetsinkomst ska uppdateras utgående från statistik och tillämpningspraxis och omvandlas till en digital tjänst för beräkning av rekommenderad arbetsinkomst, som i fortsättningen på basis av de uppgifter som anges i 112 § i lagen om pension för företagare erbjuder rekommendationer om företagarnas arbetsinkomster. Tjänsten ska utnyttja de uppgifter som behövs för fastställande av företagarens arbetsinkomst och ska således innehålla aktuella uppgifter om löner i olika branscher samt andra uppgifter som avses i 112 § 2 mom. i lagen om pension för företagare och som behövs för fastställande av företagarens arbetsinkomst.

Pensionsskyddscentralen har på grundval av 198 § i den gällande lagen om pension för arbetstagare omfattande rätt att få uppgifter för verkställande och för de uppgifter som anges i lagen om Pensionsskyddscentralen. För att säkerställa ett smidigt genomförande av tjänsten för beräkning av rekommenderad arbetsinkomst och tillgången till aktuell information som behövs för produktionen av tjänsten föreslås det att det till de uppgifter som räknas upp i 2 § i lagen om Pensionsskyddscentralen ska fogas en punkt, enligt vilken Pensionsskyddscentralen till stöd för tillämpningsrekommendationerna ska administrera och utveckla uppgifter som behövs för fastställande av företagarens arbetsinkomst.

4.1.3 Främjande av sjukpensionärers återgång i arbete

Den temporära lagen om sjukpensionärers återgång i arbete (738/2009) gäller fram till utgången av 2022. I lagen föreskrivs om samordning av invalid- och sjukpension och arbetsinkomster. Enligt regeringsprogrammet för statsminister Sanna Marins regering ska bidragsfällor som hindrar sjukpensionärer från att arbeta avvecklas med hjälp av en linjär modell för partiell invalid- och sjukpension. Regeringens proposition med förslag till nödvändiga lagändringar ska utfärdas hösten 2022, och lagarna avses träda i kraft i början av 2025. Eftersom projektet med att införa den linjära modellen för samordning av invalid- och sjukpension och förvärvsinkomster för närvarande pågår föreslås det att giltighetstiden för lagen om främjande av sjukpensionärers återgång i arbete förlängs till utgången av 2024. När lagen träder ur kraft ska bestämmelserna om den linjära modellen för invalid- och sjukpension träda i kraft.

4.2 De huvudsakliga konsekvenserna

Syftet med företagarpensionssystemet, liksom även det övriga arbetspensionssystemet, är att trygga en skälig försörjning under flera decennier långt in i framtiden. I denna proposition har strävan varit att bedöma dessa mycket långsiktiga konsekvenser utifrån de uppgifter som för närvarande finns till förfogande. Bedömningarna är dock förknippade med stor osäkerhet, eftersom även helt oförutsägbara utvecklingsförlopp kan ske i samhället och i människornas verksamhet.

4.2.1 Ekonomiska konsekvenser

4.2.1.1 Konsekvenser för företagens verksamhet och för hushållen

Förslagen minskar förekomsten av underförsäkring så att arbetsinkomsten i majoriteten av FöPL-försäkringarna fastställs på en sådan nivå att företagarna tjänar in ett tillräckligt lagstadgat

arbetspensionsskydd i förhållande till den inkomstnivå de haft under sin tid i arbetslivet och att de vid pensioneringen i skäligen utsträckning kan bevara den inkomstnivå de haft. Det att arbetsinkomsten börjar fastställas mer exakt och arbetsinkomsten börjar justeras regelbundet vid fortsatt företagsverksamhet stöder realiseringen av denna konsekvens. Dessutom bidrar propositionen till att säkerställa en tillräcklig nivå på företagarnas sociala trygghet under deras tid i arbetslivet, eftersom nivån på många förmåner bestäms utifrån FöPL-arbetsinkomsten.

Arbetsinkomsterna förväntas bli enhetligare, vilket påverkar konkurrensen mellan företagen och även konkurrensen mellan arbete som utförs av företagare och arbete som utförs av arbetstagare. De föreslagna ändringarna förbättrar jämlikheten mellan företagare och löntagare. Framöver kan en företagare med större säkerhet åtnjuta social trygghet på samma nivå som hen skulle göra som löntagare i motsvarande arbete. Vidare minskar den eventuella styrande effekt som prissättningen av arbetet kan ha när det gäller att välja mellan att avlöna en arbetstagare eller låta en företagare göra ett arbete. I och med att arbetsinkomsterna fastställs på en tillräcklig nivå på enhetligare grunder än tidigare förbättras också den sunda inbördes konkurrensen och jämlikheten mellan företagen, genom att eventuella snedvridningar i prissättningen av arbetet minskar.

FöPL-arbetsinkomstens nivå inverkar på FöPL-försäkringsavgifterna och därmed på företagarnas och företagens kostnader för ordnande av pensionsskyddet. När den arbetsinkomst som fastställs för företagaren ökar, stiger även försäkringsavgifterna. I propositionen används som grund för beräkning av arbetsinkomsten medianlönen för en heltidsanställd löntagare som utför motsvarande arbete. År 2019 var medianlönen för alla heltidsanställda löntagare 39 000 euro per år. År 2019 var medianvärdet av företagarnas fastställda FöPL-arbetsinkomster 19 000 euro. Medianvärdena är inte direkt jämförbara, eftersom det bland företagen också finns deltidsföretagare. Det är dock motiverat att anta att FöPL-arbetsinkomsterna och således även FöPL-försäkringsavgifterna kommer att stiga. På individuell nivå påverkar således de stigande arbetsinkomsterna även företagarnas disponibla inkomster och ställning på arbetsmarknaden samt deras konsumtions- och sparande.

De stigande fastställda FöPL-arbetsinkomsterna återspeglar sig sannolikt som vissa beteendeffekter i de berörda företagens verksamhet. Sannolikt kommer företagen att försöka överföra åtminstone en del av sin ökade FöPL-avgiftsbelastning på sina produktpriser för att företagsverksamheten ska förbli lönsam. De stigande priserna minskar sannolikt efterfrågan på företagarens arbetsinsats. Företagens lönsamhet förväntas försvagas till den del företagen inte kan överföra den ökade FöPL-avgiftsbelastningens effekter på sina priser. Den minskade efterfrågan på företagarens arbetsinsats och företagsverksamhetens försvagade lönsamhet kan göra företagarnas verksamhet mindre attraktiv, trots att de högre FöPL-avgifterna leder till ökade pensionsrättigheter. Samtidigt kan de stigande lagstadgade pensionsavgifterna för företagare leda till att särskilt det frivilliga pensionssparandet bland etablerade företagare minskar. Detta torde dämpa de effekter som beskrivs ovan, eftersom det främst är fråga om en annan form av förberedelse inför pensionen. Det är dock svårt att på förhand bedöma i vilken mån respektive ovannämnda fenomen kommer att realiseras, men det kan betraktas som sannolikt att alla fenomen realiseras i viss mån.

I fråga om företag i aktiebolagsform visar en finländsk undersökning att de betalda pensionsavgifterna minskar avsevärt om företagen ges större frihet att välja nivån på sin sociala trygghet.

I det fall som undersöktes uppgick minskningen till i genomsnitt cirka 16 procent⁹. Lägre obligatoriska försäkringsavgifter har emellertid en klart ökande effekt på de unga företagens omsättning (ca 11 procent) och lönekostnader (ca 6 procent¹⁰). Däremot noterades att försäkringsavgifternas nivå inte påverkar företagsverksamhetens omfattning i fråga om äldre företag (över 5 år gamla företag), eftersom lägre försäkringsavgifter endast ökar investeringarna i företagets placeringstillgångar. Enligt denna undersökning påverkar således ändringar i pensionsförsäkringsavgifternas nivå helt klart på olika sätt verksamheten för företag i olika åldrar.

Om ändringarna i arbetsinkomsterna är måttliga kan också beteendeffekterna som helhet antas bli måttliga. Även i detta fall kan konsekvenserna bli betydande för vissa enskilda företagare, och konsekvenserna varierar beroende på företagets egenskaper.

I följande diagram presenteras uppskattningar av hur arbetsinkomstsumman kan öka i framtiden enligt tre olika exempelkalkyler. Uppskattningarna bygger på Pensionsskyddscentralens kalkyler.¹¹ Utifrån lagförslaget är det omöjligt att veta vilken typ av uppgifter företagarna kommer att föra fram vid fastställandet av arbetsinkomsten och hur processen för fastställande av arbetsinkomsten kommer att utforma sig vid pensionsanstalterna.

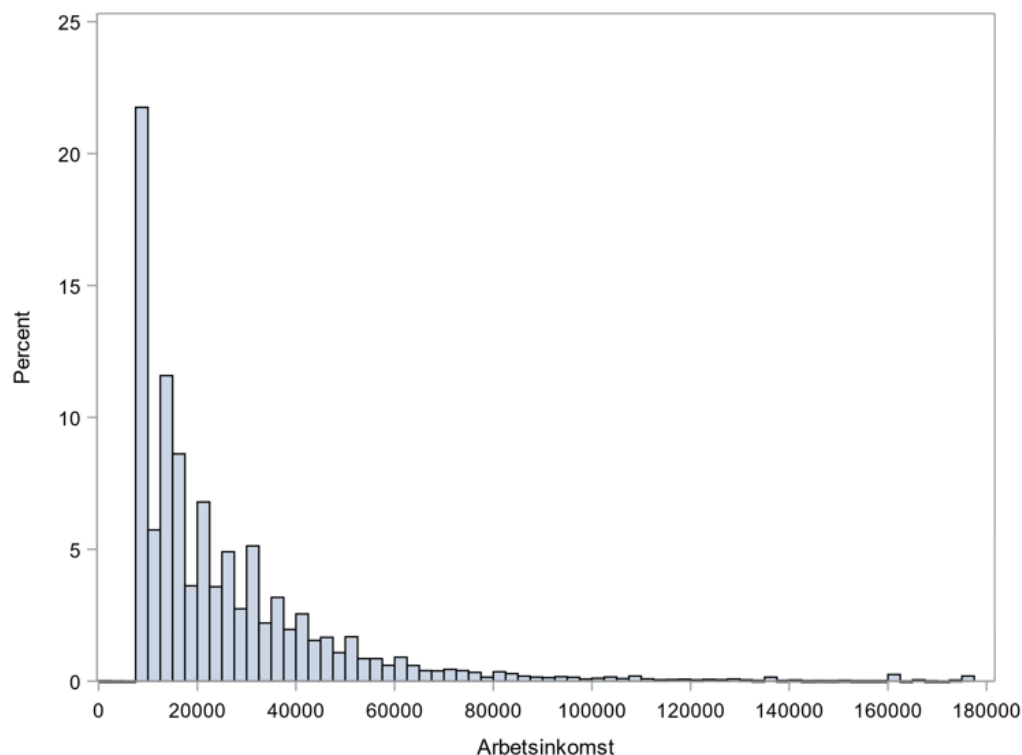
I det material som Pensionsskyddscentralen använt har över 20 procent av de nuvarande arbetsinkomsterna försäkrats till ett belopp nära den nedre gränsen för FöPL, 25 procent av arbetsinkomsterna till ett belopp under 11 000 euro och 75 procent av arbetsinkomsterna till ett belopp under 33 000 euro. I alla exempelkalkyler har det antagits att arbetsinkomsterna för de företagare vars arbetsinkomst redan är högre än medianlönen inom den egna branschen inte räknas utifrån den nuvarande arbetsinkomsten. Vidare har det antagits att högst 20 procent av de företagare vars arbetsinkomst är lägre än medianlönen i den egna branschen har en tillräckligt hög arbetsinkomst. Kalkylerna bygger på antagandet att arbetsinkomsten för de företagare som fått lön från någon annan, dvs. som kan vara deltidsföretagare, motsvarar halva medianlönen. I kalkylerna beaktas även konsekvenserna för dem som är företagare endast en kort tid eller som bedriver företagerverksamhet i obetydlig omfattning.

⁹ Matikka, Tuomas; Harju, Jarkko (2019): Yrittäjien sosiaaliturva ja yritystoiminnan aktiivisuus, VATT Policy Brief 2-2019, <https://www.doria.fi/handle/10024/169588>

¹⁰ Högre lönekostnader kan bero på att nya arbetstagare avlönas eller lönenivån höjs eller på vardera.

¹¹ Källa: Konsekvensbedömning av förslagen till ändring av 112 § i FöPL och 112 a § i FöPL. Pensionsskyddscentralen, den 7 april 2022, opublicerad promemoria (endast på finska)

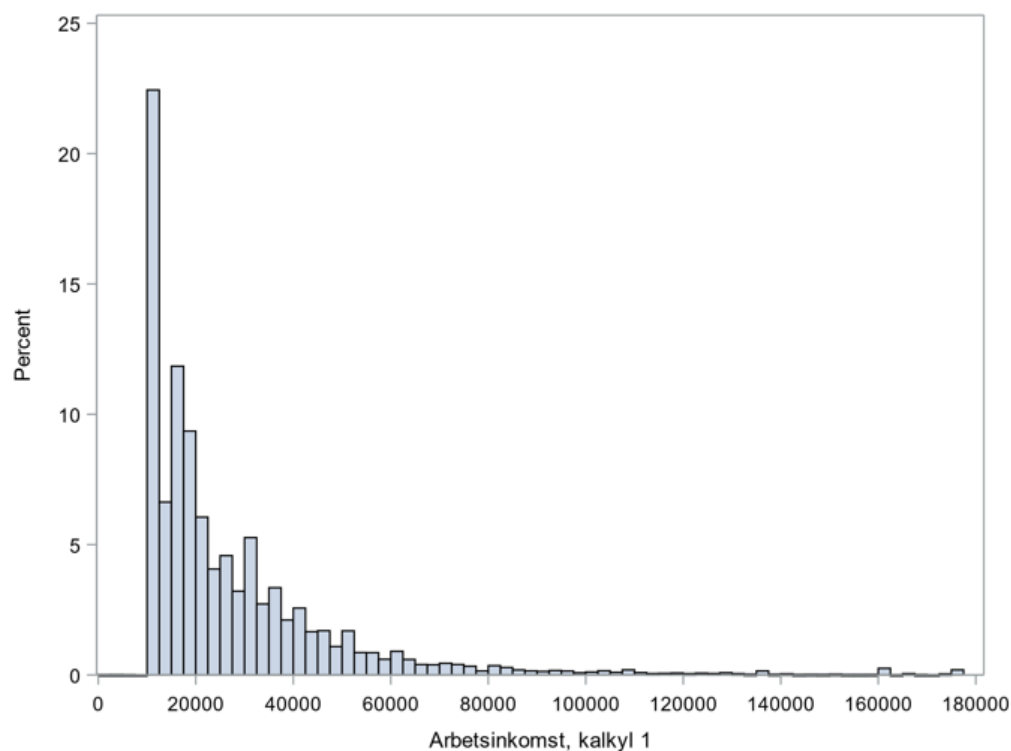
Diagram 1. De nuvarande arbetsinkomsternas fördelning. Källa Pensionsskyddscentralen.

I exempelkalkylerna har 70 procent av medianlönen fastställts som arbetsinkomst för de personer vars företagarsförsäkrade tid i arbetslivet är högst 5 år. Detta motsvarar ungefär inkomsten för den lägsta decilen i lönefördelningen mellan heltidsanställda arbetstagare i förhållande till medianlönen för heltidsanställda arbetstagare. För dem som enligt materialet bedriver en verksamhet av obetydlig omfattning har halva medianlönen fastställts som arbetsinkomst i exempelkalkylen. I kalkylerna har man också antagit att 10 procent av företagarna kommer att föra fram andra orsaker som leder till att arbetsinkomsten i fråga om dessa företagare utgör hälften av medianlönen. En företagare kan höra till flera av de ovannämnda grupperna.

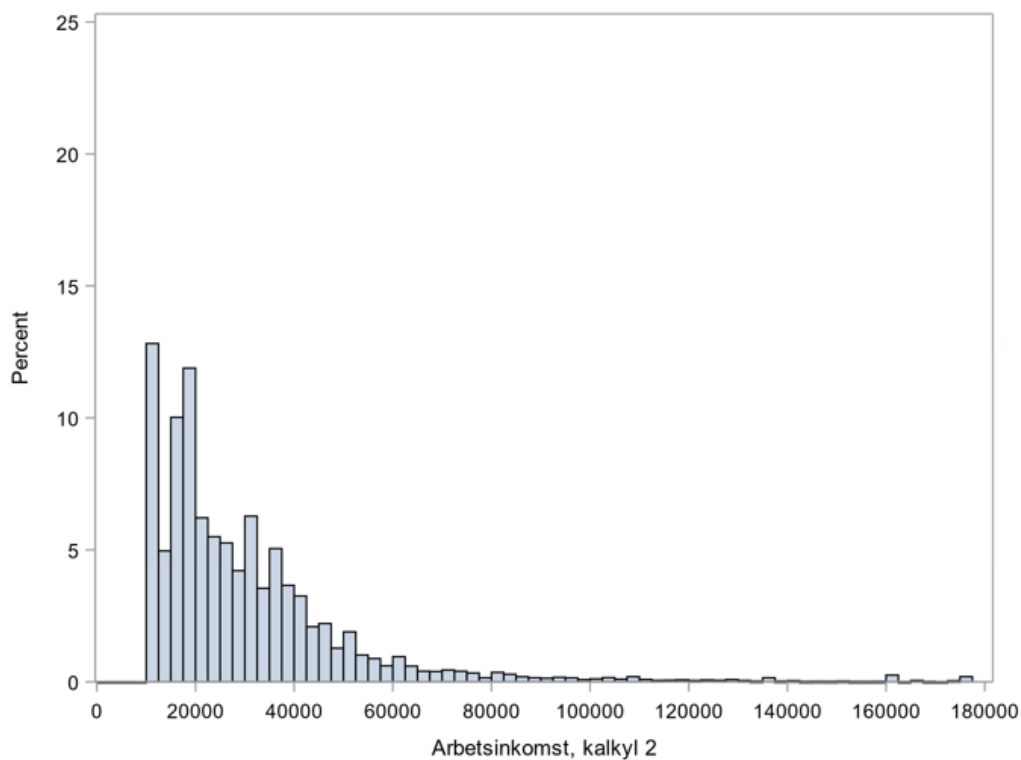
I den första exempelkalkylen är arbetsinkomsten för nyetablerade företagare förenlig med lagförslaget genast när företagarna inleder sin verksamhet. Arbetsinkomsterna i de gällande försäkringarna höjs genom två justeringar. I samband med vardera justeringen höjs de med 10 procent för dem vars nuvarande arbetsinkomst är högre än halva medianlönen i branschen och lägre än 80 procent av medianlönen i branschen och med 15 procent för dem vars nuvarande arbetsinkomst är lägre än halva medianlönen i branschen. Arbetsinkomsterna i de gällande försäkringarna stiger inte nödvändigtvis till nivån för medianlönen i branschen. Enligt denna beräkning förväntas arbetsinkomstsumman öka med 6 procent jämfört med den nuvarande arbetsinkomstsumman.

Diagram 2. Arbetsinkomstfördelningen i exempelkalkyl 1. Källa Pensionsskyddscentralen.

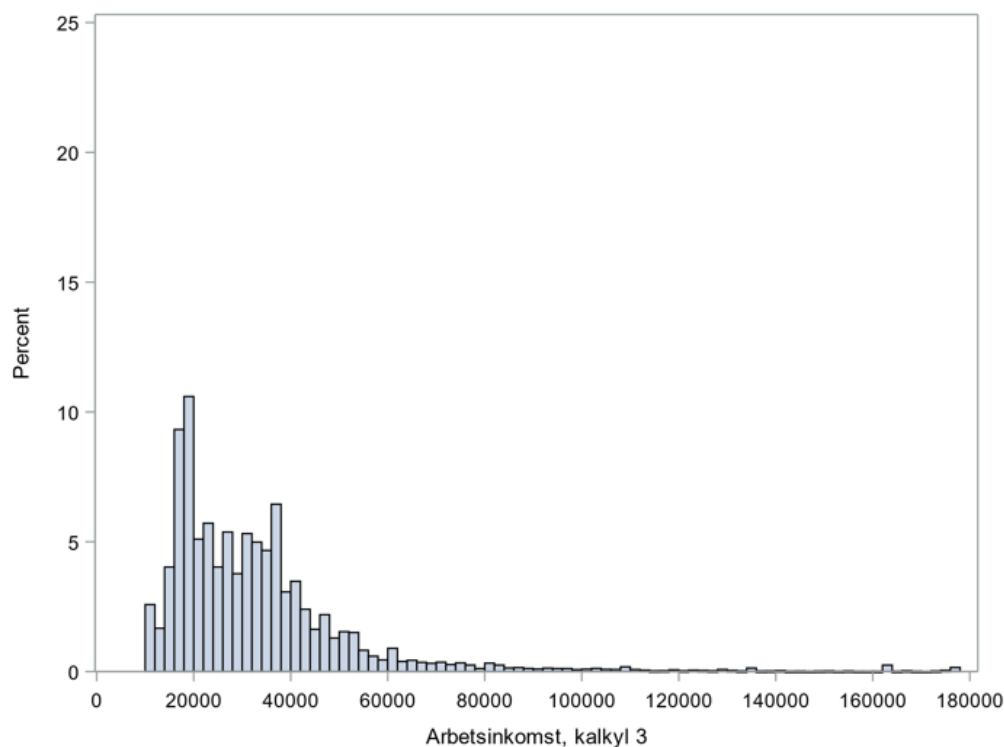
I den andra exempelkalkylen har hälften av företagen en arbetsinkomst enligt den första kalkylen och hälften en arbetsinkomst enligt den tredje kalkylen. Den andra kalkylen ligger således mellan de två ovan angivna kalkylerna. I denna kalkyl ökar arbetsinkomstsumman efter den övergångsperiod som nämns i ikraftträdandebestämmelsen med cirka 15 procent jämfört med den nuvarande arbetsinkomstsumman.

Diagram 3. Arbetsinkomstfördelningen i exempelkalkyl 2. Källa Pensionsskyddscentralen.

I den tredje exempelkalkylen antas att arbetsinkomsterna för sådana företagare vars nuvarande arbetsinkomster understiger 80 procent av medianlönen i branschen efter övergångsperioden kommer att ligga på samma nivå som medianlönen i branschen eller utgöra hälften eller 70 procent av medianlönen. I denna kalkyl ökar arbetsinkomstsumman efter den övergångsperiod som nämns i ikraftträdandebestämmelsen med cirka 26 procent jämfört med den nuvarande arbetsinkomstsumman.

Diagram 4. Arbetsinkomstfördelningen i exempelkalkyl 3. Källa Pensionsskyddscentralen.

De antaganden som ligger bakom exempelkalkylerna är riktgivande och ska inte betraktas som en exakt redogörelse för konsekvenserna av de föreslagna lagändringarna. Det bör dock observeras att även om det inte är möjligt att presentera ett realistiskt antagande om ökningen av arbetsinkomsterna går alla antaganden ut på att den nuvarande FöPL-arbetsinkomstsumman ökar. Även FöPL-försäkringsavgifterna ökar på motsvarande sätt.

I följande avsnitt bedöms vilken effekt dessa exempelkalkyler har på företagarnas disponibla inkomster inom hela samhällsekonomin. Detta har gjorts, eftersom konsekvenserna för den offentliga ekonomin är en spegelbild av hur företagarnas disponibla inkomster förändras i olika exempelkalkyler.

4.2.1.2 Konsekvenser för de offentliga finanserna

I det följande uppskattas hur en ökning av de fastställda FöPL-arbetsinkomsterna påverkar de offentliga finanserna i de exempelkalkyler som presenteras närmare ovan. Samtidigt beskrivs hur ökningen påverkar företagarna som helhet på samhällsekonomisk nivå, eftersom denna effekt återspeglar konsekvenserna för de offentliga finanserna. I en statisk granskning går det till så att när de offentliga finanserna stärks med en viss summa under en viss tidpunkt minskar företagarnas disponibla inkomster med samma summa och vice versa.

En höjning av nivån på fastställda FöPL-arbetsinkomster inverkar förutom på FöPL-avgifterna och FöPL-pensionsutgifterna även på olika förmånsutgifter och på statens och kommunernas skatteintäkter, eftersom FöPL-avgifterna är avdragsgilla i beskattningen. De beteendeeffekter som följer av ändringarna och som beskrivs närmare ovan har inte beaktats i konsekvensbedömningarna. I kalkylerna antas också att förändringarna i FöPL-arbetsinkomsterna beror endast på de förändringar som sker i de fastställda FöPL-arbetsinkomsterna, inte på att företagarens faktiska arbetsinsats varierar eller på andra förändringar i företagsverksamheten.

Som underlagsmaterial för kalkylerna har använts Pensionsskyddscentralens ovan angivna bedömningar av konsekvenserna för pensionsutgifterna inom FöPL-systemet, folkpensionsutgifterna och inkomsterna från FöPL-pensionsavgifter. Utgående från dessa har Folkpensionsanstalten gjort en bedömning av konsekvenserna för föräldra- och sjukdagpenningarna och finansieringen av dessa med försäkringsavgifter, utkomststødet, det allmänna bostadsbidraget och bostadsbidraget för pensionstagare. Social- och hälsovårdsministeriet har i sin bedömning fokuserat på konsekvenserna för såväl det grundläggande som det inkomstrelaterade utkomstskyddet för arbetslösa och på finansieringen av dessa. Finansministeriets bedömning fokuserar på de omedelbara förändringar som antas ske i skatteintäkterna från förvärvs- och kapitalinkomster samt i de offentliga finanserna som helhet.

Konsekvenserna för de offentliga finanserna har bedömts inom ramen för nationalräkenskaperna. I nationalräkenskaperna omfattar de offentliga finanserna statsförvaltningen, lokalförvaltningen och socialskyddsfonderna, som vidare delas in i arbetspensionsanstalter och andra socialskyddsfonder. Bland annat de pensionsbolag som verkställer FöPL-försäkringen klassificeras som arbetspensionsanstalter.

Utan beaktande av beteendeeffekterna leder en ökning av de fastställda FöPL-arbetsinkomsterna till att företagarens skattepliktiga blandinkomster minskar med motsvarande summa, eftersom FöPL-avgifterna är avdragsgilla till fullt belopp i företagarens beskattning. Företagarnas blandinkomster beskattas huvudsakligen som förvärvsinkomster och endast till en liten del som kapitalinkomst, varför ändringen för enkelhetens skull har antagits gälla endast förvärvsinkomster. Finansministeriet uppskattar att skatteintäkterna från beskattningen av företagarnas förvärvsinkomster kommer att minska med cirka 45 procent i förhållande till minskningen av de skattepliktiga inkomsterna. Detta samma antagande har använts i bedömningen av hur förändringar i de förmånsinkomster som olika aktiva företagare får och i andra socialförsäkringsavgifter påverkar skatteintäkterna. Vidare har det antagits att förändringen i intäkterna från förvärvsinkomstskatten till cirka 74 procent kommer att gälla staten och till cirka 26 procent kommunerna efter att social- och hälsovårdsreformen har trätt i kraft.¹²

Ökningen av företagarnas arbetsinkomster återspeglar sig på lång sikt som en bättre nivå på företagarnas pensioner. Detta leder till lägre folkpensionsutgifter, men som helhet även till högre pensionsinkomster för de pensionerade företagarna. I kalkylen har det antagits att intäkterna från inkomstskatten ökar med cirka 40 procent i förhållande till den mån i vilken de pensionerade företagarnas sammanlagda pensionsinkomster ökar. Vidare har det antagits att förändringen i intäkterna från förvärvsinkomstskatten till cirka 68 procent kommer att gälla staten och till cirka 32 procent kommunerna efter att social- och hälsovårdsreformen har trätt i kraft.

¹² Förändringen leder också till att avgiftsgrunden för den sjukvårdsförsäkringsavgift som Folkpensionsanstalten tar ut minskar, men för enkelhetens skull har denna effekt inkluderats i statens intäkter från förvärvsinkomstskatten.

I tabellerna 1–3 granskas utifrån tre exempelkalkyler som bedömts av Pensionsskyddscentralen vilka omedelbara konsekvenser olika förändringar i FöPL-arbetsinkomsterna får för hela samhällsekonomin och för de offentliga finanserna under åren 2023–2085. I tabellerna har dessutom förändringarnas storleksklass åskådliggjorts som kapitalvärden.¹³ I kalkyl 1 ökar FöPL-arbetsinkomsterna med i genomsnitt cirka 6 procent, i kalkyl 2 med i genomsnitt cirka 15 procent och i kalkyl 3 med i genomsnitt cirka 26 procent. I alla exempelkalkyler ökar FöPL-arbetsinkomsterna mest för dem som har de lägsta arbetsinkomsterna.

Nedan följer en närmare granskning av kalkyl 2, där konsekvenserna är medelmåttiga jämfört med de obetydliga konsekvenserna i kalkyl 1 och de betydande konsekvenserna i kalkyl 3. På grund av bestämmelserna om lagens ikraftträdande realiseras konsekvenserna inte fullt ut genast de följande åren efter att lagen trätt i kraft. Av denna orsak har år 2030 använts som granskningstidpunkt, med motiveringen att konsekvenserna av lagen då kommer att synas fullt ut.

Av tabell 2 framgår att de FöPL-avgifter som företagarna betalar i kalkyl 2 ökar med i dagens pengar cirka 190 miljoner euro per år på 2030 års nivå, medan de betalda förvärvsinkomstskattorna minskar med cirka 90 miljoner euro per år. De sociala förmåner som beviljas aktiva företagare ökar med cirka 10 miljoner euro per år, medan de övriga socialförsäkringsavgifter som de betalar ökar med cirka 15 miljoner euro per år. Som helhet minskar de aktiva företagarnas disponibla inkomster med drygt 100 miljoner euro per år. De offentliga finanserna stärks med motsvarande summa.

Det att de offentliga finanserna stärks beror framför allt på det att statsandelen inom finansieringen av FöPL-systemet minskar, i och med att FöPL-avgiftsinkomsterna ökar medan FöPL-pensionsutgifterna däremot inte ökar genast från början. Samtidigt uppskattas statens förvärvs- och kapitalsskatteintäkter minska år 2030 med drygt 60 miljoner euro i dagens pengar. I kommunerna minskar motsvarande skatteintäkter med drygt 20 miljoner euro. Vidare ökar kostnaderna för övrig social trygghet avsevärt med knappt 10 miljoner euro, medan de övriga premiäinkomster som insamlats för att finansiera dessa ökar med långt över 10 miljoner euro.

Småningom börjar ökningen av FöPL-arbetsinkomsterna återspegla sig som ökade arbetspensioner för pensionerade företagare. Exempelvis förväntas arbetspensionerna för pensionerade företagare år 2050 öka med drygt 110 miljoner euro per år enligt 2022 års priser. Ökningen av arbetspensionsinkomsterna leder då till att kostnaderna för utbetalda folkpensioner och bostadsbidrag för pensionstagare minskar med närmare 20 miljoner euro per år. Ökningen av de pensionerade företagarnas skattepliktiga inkomster leder i sin tur till att skatteintäkterna från pensionerna ökar med cirka 40 miljoner euro. Detta innebär att de pensionerade företagarnas inkomster efter skatt ökar med cirka 60 miljoner euro per år.

Trots att de offentliga finanserna stärks under de första decennierna i kalkylen vänder utvecklingen nedåt under 2060-talet. Vid det laget har en stor del av de företagare som försäkrat sin arbetsinkomst till ett högre belopp gått i pension, varvid pensionsutgifterna börjar stiga avsevärt. På 2085 års nivå förväntas ökningen av FöPL-arbetsinkomsterna leda till att de offentliga finanserna försvagas måttligt, med cirka 80 miljoner euro på 2022 års prisnivå, då statens andel av finansieringen av FöPL-systemet ökar. Eftersom de offentliga finanserna inledningsvis stärks

¹³ I beräkningen av kapitalvärdena har man använt en reell diskontoränta på 3,5 procent som motsvarar den förväntade avkastningen på pensionsmedlen. Beräkningen av kapitalvärden i kalkylen är i praktiken oändlig.

RP 102/2022 rd

kommer de på lång sikt som kapitalvärde att stärkas med cirka 1,4 miljarder euro, och företagens disponibla inkomster förväntas minska med motsvarande summa.

Konsekvenserna i exempelkalkyl 1 är ungefär desamma, men cirka 55 procent mindre än konsekvenserna i kalkyl 2, som beskrivs ovan. Även konsekvenserna i exempelkalkyl 3 är ungefär desamma, men cirka 60 procent större än konsekvenserna i kalkyl 2, som beskrivs ovan.

Tabell 1. Kalkyl 1: Hur en 6 % ökning av FöPL-arbetsinkomsterna påverkar företagen och de offentliga finanserna, miljoner euro enligt 2022 års prisnivå och som kapitalvärde år 2023

	Kapitalvärde, år 2023	2023	2030	2040	2050	2060	2070	2085
Företagare	-648	-15	-41	-42	-34	-18	-1	19
Aktiva företagare	-1 480	-15	-41	-47	-52	-58	-66	-81
Betalda FöPL-premier	-2 494	-24	-69	-79	-87	-98	-112	-136
Erhållna socialförmåner	33	1	1	1	1	1	1	2
Övriga betalda socialförsäkringsavgifter	-230	-5	-6	-7	-8	-9	-10	-13
Betalda skatter	1 211	13	33	38	42	47	54	66
Pensionerade företagare	832	0	0	5	18	40	65	100
Intjänade arbetspensioner	1 645	0	3	14	39	79	127	188
Intjänade folkpensioner och bostadsbidrag	-258	0	-2	-6	-9	-14	-18	-22
Betalda skatter	-555	0	0	-3	-12	-26	-44	-67
	Kapitalvärde, år 2023	2023	2030	2040	2050	2060	2070	2085
Offentliga ekonomin	648	15	41	42	34	18	1	-19
Skatteinkomster	-656	-13	-33	-35	-30	-21	-11	1
Statens skatteinkomster	-519	-9	-25	-26	-23	-17	-10	-4
Kommunernas skatteinkomster	-137	-3	-9	-9	-7	-4	0	4
Statens andel av FöPL-utgiften	849	23	67	65	48	18	-15	-52
Betalda förmåner (exkl. FöPL-utgifter)	225	0	2	5	8	12	16	20
Andra intäkter från försäkringsinkomster	230	5	6	7	8	9	10	13

Tabell 2. Kalkyl 2: Hur en 15 % ökning av FöPL-arbetsinkomsterna påverkar företagen och de offentliga finanserna, miljoner euro enligt 2022 års prisnivå och som kapitalvärde år 2023

	Kapitalvärde, år 2023	2023	2030	2040	2050	2060	2070	2085
Företagare	-1 437	-40	-106	-105	-80	-32	19	78
Aktiva företagare	-3 952	-40	-108	-124	-137	-154	-177	-215
Betalda FöPL-premier	-7 009	-70	-192	-221	-244	-274	-314	-381
Erhållna socialförmåner	419	9	10	12	14	16	19	23
Övriga betalda socialförsäkringsavgifter	-595	-13	-15	-17	-20	-23	-26	-33
Betalda skatter	3 233	33	88	102	112	126	145	176
Pensionerade företagare	2 515	0	2	19	58	122	196	293
Intjänade arbetspensioner	4 682	1	9	42	114	229	360	530
Intjänade folkpensioner och bostadsbidrag	-490	-1	-5	-11	-18	-26	-34	-41
Betalda skatter	-1 677	0	-2	-13	-39	-81	-131	-196
	Kapitalvärde, år 2023	2023	2030	2040	2050	2060	2070	2085
Offentliga ekonomin	1 437	40	106	105	80	32	-19	-78
Skatteinkomster	-1 557	-33	-87	-89	-74	-45	-14	20
Statens skatteinkomster	-1 252	-24	-64	-67	-57	-38	-18	3
Kommunernas skatteinkomster	-304	-9	-22	-22	-17	-7	4	17
Statens andel av FöPL-utgiften	2 327	69	184	178	130	45	-46	-148
Betalda förmåner (exkl. FöPL-utgifter)	71	-9	-6	-1	4	10	15	18
Andra intäkter från försäkringsinkomster	595	13	15	17	20	23	26	33

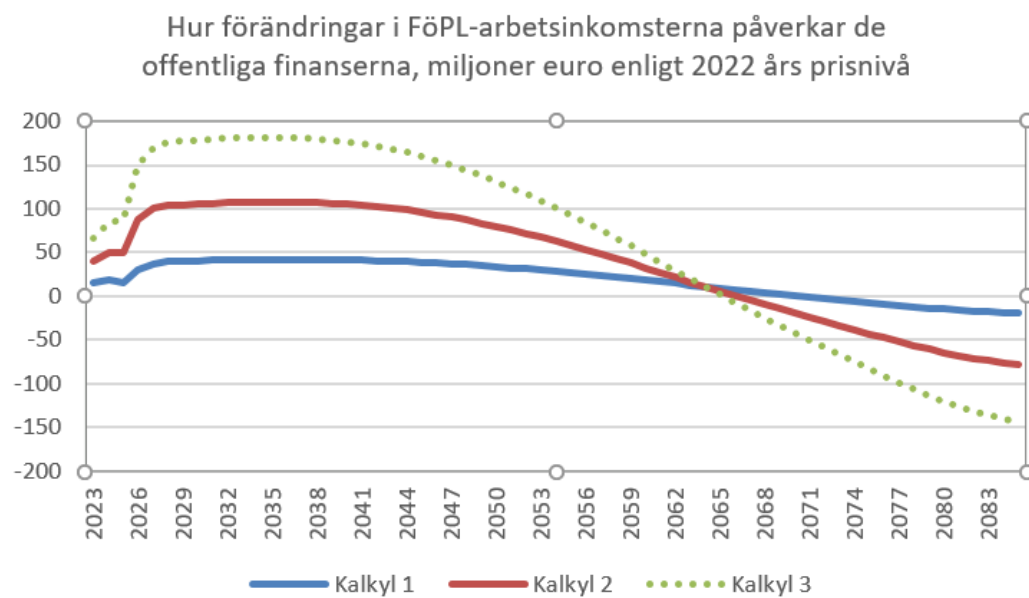
Tabell 3. Kalkyl 3: Hur en 26 % ökning av FöPL-arbetsinkomsterna påverkar företagarna och de offentliga finanserna, miljoner euro enligt 2022 års prisnivå och som kapitalvärde år 2023

	Kapitalvärde, år 2023	2023	2030	2040	2050	2060	2070	2085
Företagare	-2 318	-66	-179	-177	-131	-48	42	144
<i>Aktiva företagare</i>	-6 712	-67	-184	-211	-233	-262	-301	-365
<i>Betalda FöPL-premier</i>	-12 008	-117	-329	-378	-418	-469	-538	-653
<i>Erhållna socialförmåner</i>	792	18	19	23	26	30	35	44
<i>Övriga betalda socialförsäkringsavgifter</i>	-988	-22	-24	-28	-33	-38	-44	-55
<i>Betalda skatter</i>	5 492	54	150	172	191	214	246	299
<i>Pensionerade företagare</i>	4 395	0	5	34	102	214	343	509
<i>Intjänade arbetspensioner</i>	8 045	1	15	73	197	395	620	909
<i>Intjänade folkpensioner och bostadsbidrag</i>	-721	-1	-7	-16	-26	-38	-49	-60
<i>Betalda skatter</i>	-2 930	0	-3	-23	-68	-143	-228	-339
	Kapitalvärde, år 2023	2023	2030	2040	2050	2060	2070	2085
Offentliga ekonomin	2 318	66	179	177	131	48	-42	-144
<i>Skatteinkomster</i>	-2 562	-54	-147	-150	-123	-72	-18	40
<i>Statens skatteinkomster</i>	-2 072	-40	-109	-112	-95	-62	-27	10
<i>Kommunernas skatteinkomster</i>	-490	-14	-38	-38	-28	-10	9	31
<i>Statens andel av FöPL-utgiften</i>	3 963	115	314	305	221	74	-83	-255
<i>Betalda förmåner (exkl. FöPL-utgifter)</i>	-71	-17	-13	-6	0	8	14	16
<i>Andra intäkter från försäkringsinkomster</i>	988	22	24	28	33	38	44	55

I diagram 1 och tabell 4 presenteras ett sammandrag av resultaten av de olika exempelkalkylerna. I diagram 1 presenteras alla kalkylers konsekvenser för de offentliga finanserna under åren 2023–2085 i miljoner euro enligt 2022 års prisnivå. Av diagrammen framgår att en ökning av FöPL-arbetsinkomsterna stärker de offentliga finanserna under de närmaste decennierna, varefter effekten avtar och stegvis blir den motsatta. Konsekvenserna för företagarna blir helt de motsatta jämfört med konsekvenserna för de offentliga finanserna. Dessa konsekvensbedömningar beaktar dock inga eventuella beteendeeffekter.

I tabell 4 presenteras alla kalkylers konsekvenser för företagarna och de offentliga finanserna som kapitalvärde år 2023. Tabellen gör det lättare att jämföra de olika exempelkalkylerna. De resultat som framgår av tabellen motsvarar resultaten i diagram 1 och tabellerna 1–3.

Diagram 5. Konsekvenser av förändringar i FöPL-arbetsinkomsterna för de offentliga finanserna.

Tabell 4. Hur förändringar i FöPL-arbetsinkomsterna påverkar företagarna och de offentliga finanserna räknat som kapitalvärde år 2023, miljoner euro]

	Kalkyl 1	Kalkyl 2	Kalkyl 3
Företagare	-648	-1 437	-2 318
<i>Aktiva företagare</i>	-1 480	-3 952	-6 712
<i>Betalda FöPL-premier</i>	-2 494	-7 009	-12 008
<i>Erhållna socialförmåner</i>	33	419	792
<i>Övriga betalda socialförsäkringsavgifter</i>	-230	-595	-988
<i>Betalda skatter</i>	1 211	3 233	5 492
<i>Pensionerade företagare</i>	832	2 515	4 395
<i>Intjänade arbetspensioner</i>	1 645	4 682	8 045
<i>Intjänade folkpensioner och bostadsbidrag</i>	-258	-490	-721
<i>Betalda skatter</i>	-555	-1 677	-2 930
	Kalkyl 1	Kalkyl 2	Kalkyl 3
Offentliga ekonomin	648	1 437	2 318
<i>Skatteinkomster</i>	-656	-1 557	-2 562
<i>Statens skatteinkomster</i>	-519	-1 252	-2 072
<i>Kommunernas skatteinkomster</i>	-137	-304	-490
<i>Statens andel av FöPL-utgiften</i>	849	2 327	3 963
<i>Betalda förmåner (exkl. FöPL-utgifter)</i>	225	71	-71
<i>Andra intäkter från försäkringsinkomster</i>	230	595	988

4.2.2 Konsekvenser för verkställigheten och myndigheterna

Lagändringarna medför sådana skyldigheter för pensionsanstalterna som de för närvarande inte har. Regelbundna justeringar av FöPL-arbetsinkomsterna ökar pensionsanstalternas handläggningsarbete, vilket kräver tilläggsresurser. Pensionsanstalterna har uppskattat att anläggningskostnaderna för verkställigheten uppgår till 2–3 miljoner euro. När regleringen ändras understryks pensionsanstalternas rådgivningsskyldighet och de försäkrades rättsskydd ska säkerställas genom tillräcklig information såväl i pensionsanstalternas egen verksamhet som i deras agenternas verksamhet. I synnerhet justeringsförfarandet anses förutsätta manuell handläggning, och det går inte att exakt bedöma hur stor kostnadsstegring detta kommer att medföra. I kostnadskalkylen har även bygg- och underhållskostnaderna för den planerade beräkningstjänsten för rekommenderad arbetsinkomst beaktats.

Propositionen kan också få konsekvenser för systemet för sökande av ändring och för tillsynen över arbetspensionsbolag. Om de föreslagna kriterierna för fastställande av arbetsinkomsten eller åtgärderna för regelbunden justering upplevs vara felaktiga till sina grunder är det möjligt att pensionsanstalternas beslut oftare blir föremål för sökande av ändring. Kostnaderna för systemet för sökande av ändring ökar, och det finns också en risk för att ändringssökandet börjar

löpa långsammare. Också Finansinspektionens arbetsmängd kan öka på grund av förvaltningsklagan som gäller pensionsanstaltarnas förfaranden och på grund av bedömningen i efterhand av beslutsgrunderna.

4.2.3 Övriga konsekvenser

En granskning av propositionens konsekvenser för jämställdheten utifrån materialet i de exempelkalkyler som beskrivs i avsnitt 4.2.1.1 ger vid handen att kvinnornas nuvarande arbetsinkomster i viss mån redan verkar ligga närmare de hypotetiska arbetsinkomster som används i kalkylerna.

Liksom det har beskrivits i konsekvensbedömningarna förväntas arbetsinkomstsumman efter den övergångsperiod som anges i ikraftträdandebestämmelsen öka med 6 procent från nuvarande nivå enligt antagandena i kalkyl 1, med 15 procent från nuvarande nivå enligt antagandena i kalkyl 2 och med 26 procent från nuvarande nivå enligt antagandena i kalkyl 3. När dessa siffror granskades separat för kvinnor och män konstaterades det att arbetsinkomstsumman ökade med 6 procent för både kvinnor och män i kalkyl 1, med 14 procent för kvinnor och 16 procent för män i kalkyl 2, och med 24 procent för kvinnor och 28 procent för män i kalkyl 3. I kalkylerna 2 och 3 ser man alltså en liten skillnad i den procentuella ökningen mellan könen.

Medan medianen för arbetsinkomsterna för alla företagare i nuläget var 19 000 euro, var den 16 000 euro bland kvinnor och 21 000 euro bland män. Skillnaden mellan könen när det gäller den procentuella ökningen i arbetsinkomstsummorna kan förklaras med att för kvinnornas del väljs 0,5 x medianlönen eller 0,7 x medianlönen något oftare som arbetsinkomst i en exempelkalkyl jämfört med den andel som kvinnorna utgör av alla företagare i datamaterialet. Man kan anta att konsekvenserna av lagförslaget i viss mån blir mer betydande för män än för kvinnor.

Förslaget medför inga miljö- eller säkerhetsrelaterade konsekvenser.

5 Alternativa handlingsvägar

5.1 Handlingsalternativen och deras konsekvenser

Om ingen bestämmelse om justering av arbetsinkomsten fogas till lagen förväntas problemen med underförsäkring kvarstå. När de företagare som försäkrat sig med små arbetsinkomster går i pension blir det nödvändigt att i stor skala komplettera deras utkomstskydd under alderdomen med folkpension och garantipension enligt de grunder som gäller för dessa pensioner. Statens andel av finansieringen av företagarnas pensioner fortsätter att öka.

I samband med propositionen var det inte möjligt att behandla alla de problempunkter i pensionssystemet för företagare som lyfts fram i den av social- och hälsovårdsministeriet tillsatta arbetsgruppens rapport 2019:23. I rapporten konstateras att det behöver utredas hur systemet med FöPL-försäkring kan göras smidigare för dem som bedriver småskalig och sporadisk företagsverksamhet och hur försäkringen av företagarbete som faller utanför försäkringsskyldigheten enligt FöPL kan utvecklas.

5.2 Lagstiftningen i utlandet

Diskussionen om den sociala tryggheten för företagare har ökat på EU-nivå under de senaste åren. EU-kommissionen publicerade 2018 en paket om social rättvisa, där det bl.a. rekommenderas att man säkerställer en mer heltäckande social trygghet för företagare¹⁴. Bakgrunden till detta är att man kan konstatera som en slutsats av olika utredningar om företagares ställning att företagarnas pensionsskydd i allmänhet blir lägre än löntagarnas genomsnittliga nivå. Det är möjligt att företagarna har lägre inkomster, men eventuellt kan låg nivå av FöPL-arbetsinkomst också påverka situationen.

Vid en innehållsmässig jämförelse av socialförsäkringens omfattning i EU:s medlemsländer kan det konstateras att företagare i regel är tryggade vid ålderdom, arbetsoförmåga och dödsfall, och i merparten av länderna omfattas företagarna av obligatorisk pensionsförsäkring. När det gäller den övriga socialförsäkringen är företagarens sociala trygghet dock svagare än löntagarnas, till exempel i en del jämförelseländer är sjukdagpenningens karenstiderna längre till företagare än för löntagare. Klarast syns skillnaderna i olycksfalls- och arbetslöshetsförsäkringen, eftersom företagare inte alls har rätt till dessa förmåner i alla länder. I Finland har den lagstadgade sociala tryggheten för företagare utvecklats så att den täcker fler än i andra medlemsländer i Europeiska unionen. Till exempel i flera länder omfattas företagare i aktiebolag oftast inte av lagen om pension för företagare, men eventuella löneinkomster försäkras enligt lagstiftningen om löntagare.

I de flesta jämförbara länder omfattas företagare av obligatorisk pensionsförsäkring och i de flesta länder är det lagstadgade arbetspensionsskyddet en del av den offentliga förvaltningen. I nästan alla länder har det satts upp en övre gräns för företagarens arbetsinkomst. I Finland är den övre inkomstgränsen den högsta, över fyra gånger så stor som den genomsnittliga lönen i landet. Även i Estland är taket på samma nivå i förhållande till medellönen, och i ingendera landet har det satts en övre gräns för löntagares pensionslön. I andra länder är den övre inkomstgränsen på samma nivå som pensionstaket för löntagare. I Finland är den nedre inkomstgränsen för försäkringar högre än genomsnittet i jämförelseländerna. I Italien är den nedre gränsen den högsta, ca hälften av genomsnittslönen. Oftast är den nedre gränsen densamma som för löntagare och därmed klart lägre än i Finland¹⁵.

En central fråga ur företagarens synvinkel är vad det kostar att ordna pensionsskydd för företagaren. I internationell jämförelse är skattemyndigheten en central aktör när det gäller att fastställa arbetsinkomsten och ta ut pensions- och andra socialförsäkringsavgifter. Vanligen bestäms intjänandet av pension och företagarens avgifter utifrån företagets resultat av affärsverksamhet eller vinst, från vilken avdras de utgifter för inkomstens förvärvande och övriga kostnader som fastställs i den nationella skattelagstiftningen. Således är företagarnas pensionsavgifter i ungefär hälften av länderna på samma nivå som de pensionsavgifter som sammanlagt tas ut hos löntagare och arbetsgivare. I andra länder är företagarens premier lägre, i synnerhet när de totala socialförsäkringsavgifterna jämförs. Detta påverkas av företagarens övriga sociala trygghet som är svagare än löntagarens, och statens stöd i finansieringen. Eftersom försäkringspre-

¹⁴ Social Fairness Package. <http://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/initiatives/com-2018-131>

¹⁵ Källa: Pensionsförsäkring för företagare och fastställande av arbetsinkomsten i andra länder, Mielonen, Vidlund & Väänänen, Pensionsskyddscentralen den 17 mars 2021, publicerad promemoria (endast på finska).

mien i Finland bestäms utifrån en självuppskattad arbetsinkomst, är Finlands arrangemang exceptionellt i internationell jämförelse. I OECD:s landsutvärdering 2019¹⁶ fick Finland kritiska kommentarer om företagens frihet att själva bestämma storleken på sin arbetsinkomst, eftersom detta kan leda till en låg nivå på företagens pensionsskydd, också jämfört med löntagarna. OECD har uppmanat Finland att följa upp arbetsinkomsternas utveckling och överväga att reformera grunden för företagens pensionsavgift.

6 Remissvar

Endast Finansinspektionen ombads lämna ett yttrande, eftersom de övriga potentiella remissinstanserna har ingått i den arbetsgrupp som berett regeringspropositionen. De som ingått i arbetsgruppen har hörts i omfattande grad under beredningen. Företagarna i Finland rf ville dock ge ett separat yttrande.

Remissinstanserna understöder i princip propositionens målsättningar och metoder för att uppnå dem. Även förslaget om regelbunden uppföljning av arbetsinkomsten anses vara motiverat och värt att understödja.

Finansinspektionen anser att det utifrån den tillsyn över arbetspensionsanstalter som hör till dess uppgifter och utifrån de iakttagelser som gjorts i tillsynen kan understödjas att man strävar efter att precisera bestämmelserna om bedömning, regelbunden uppföljning och justering av arbetsinkomsten. Finansinspektionen anser det också vara positivt att Pensionsskyddscentralens nuvarande ställning vid anvisningen om bestämmande av arbetsinkomsten stärks, att skyldigheten att motivera bolagens förvaltningsbeslut stärks och att underförsäkring förhindras vid byte av arbetspensionsbolag.

Finansinspektionen fäster i sitt yttrande bl.a. uppmärksamhet vid att det av 112 § 2 mom. tydligare bör framgå att arbetsinkomsten inte kan uppskattas enbart på basis av medianlön, utan att det är nödvändigt att beakta också andra inverkan uppgifter i varje företagares arbetsinkomst. Finansinspektionen anser dessutom att de faktorer som anges i Pensionsskyddscentralens nuvarande anvisningar, såsom den högsta lön och omsättning som betalats till den anställda, bör beaktas vid bedömningen av arbetsinkomsten och att detta bör förtydligas. Finansinspektionen hänvisar också till utredningsskyldigheten enligt förvaltningslagen och betonar att arbetspensionsanstalterna fortfarande i det praktiska genomförandet ska fästa uppmärksamhet vid skötseln av sina lagstadgade uppgifter bl.a. för att stärka arbetsinkomsten till den nivå som lagen förutsätter. Dessutom föreslår Finansinspektionen att 4 mom. i ikraftträdandebestämmelsen preciseras i fråga om huruvida avsikten är att som gräns för justeringen av arbetsinkomster använda ett större eller mindre belopp än i de nämnda alternativen samt vad som ska ingå i en avvikelse som baserar sig på företagarens samtycke. Finansinspektionen fäster uppmärksamhet vid att en tillräcklig övervakning av de föreslagna ändringarna enligt dess bedömning förutsätter en betydande ökning av resurserna (uppskattningsvis 1 årsverke/år).

Företagarna i Finland rf fäster bland annat uppmärksamhet vid att den föreslagna bestämmelsen om medianlön enligt 112 § 2 mom. bör preciseras så att medianlön betraktas som lön eller ersättning enligt 112 § 1 mom. endast när företagaren bedriver företagsverksamhet på heltid. På basen av de uppgifter som föreningen erhållit anser den dessutom att eftersom den utredning om företagsverksamhetens sysselsättande effekt och arbetsinsatsens värde som företagaren för närva-

¹⁶ OECD (2019) Pensions at a Glance. [How does Finland Compare? http://www.oecd.org/finland/PAG2019-FIN.pdf](http://www.oecd.org/finland/PAG2019-FIN.pdf)

rande lämnar kan åsidosättas i pensionsbolaget trots de existerande nyckeltalen, bör företagarens ställning som tillförlitlig informationskälla bättre beaktas i motiveringen. Företagarna i Finland rf framför också vissa andra anmärkningar mot utkastet till regeringsproposition.

Social- och hälsovårdsministeriet har utifrån remissyttrandet preciserat motiveringarna till propositionsutkastet och förtydligat ikraftträdandebestämmelsen i lagen om pension för företagare.

7 Specialmotivering

7.1 Lagen om pension för företagare

89 §. Justering av inkomstgränser, belopp, den årliga arbetsinkomsten och den totala arbetsinkomsten med en lönekoeficient. Paragrafen föreskriver om att olika penning- och gränobelopp inom FöPL ska justeras med en lönekoeficient. Det föreslås att paragrafens rubrik och 1 mom. ska ändras så att också justering av den årliga arbetsinkomsten nämns i dessa. Den justering av den årliga arbetsinkomsten med en lönekoeficient som enligt förslaget ska fogas till momentet görs i nuläget på ett sätt som motsvarar den föreslagna bestämmelsen i enlighet med Pensions-skyddscentralens anvisningar och etablerad tillämpningspraxis.

95 a §. Motivering av beslut. Paragrafen föreskriver om motivering av beslut på ett sätt som kompletterar förvaltningslagen. Det föreslås att till paragrafen fogas ett nytt 2 mom., där bestämmelserna om motivering av beslut kompletteras för att se till att pensionsanstalterna följer enhetlig praxis för beräkning av arbetsinkomster och att verkställigheten av FöPL utvecklas. Enligt momentet ska pensionsanstalten i beslutet om fastställande av företagarens arbetsinkomst anteckna vilka uppgifter, i synnerhet de uppgifter som avses i 112 § 2 mom., som använts som grund för fastställande av arbetsinkomsten. Även de uppgifter om företagsverksamheten som efterfrågas i försäkringsansökan ska antecknas i beslutet. Pensionsanstalten ska anteckna motiveringen i sitt beslut också i sådana fall där arbetsinkomsten fastställs efter en justering av arbetsinkomsten.

I 2 mom. föreskrivs det vidare att på ett beslut om fastställande av arbetsinkomst tillämpas inte 45 § 2 mom. 4 punkten i förvaltningslagen, enligt vilken motiveringen för ett beslut kan utelämnas, om ett yrkande som inte gäller någon annan part godkänns genom beslutet och ingen annan har rätt att söka ändring i beslutet. Skyldigheten att motivera ett beslut i enlighet med huvudregeln i förvaltningslagen ska således helt klart i alla situationer gälla även beslut som gäller fastställande av arbetsinkomst, vilket innebär att väsentliga uppgifter som har påverkat beslutet ska antecknas i alla beslut som gäller fastställande av arbetsinkomst, även i de beslut där arbetsinkomsten fastställs till det belopp som företagaren ansökt om. Företagaren och även någon annan utomstående aktör ska på grundval av de uppgifter som har antecknats i beslutet och de slutsatser som dragits utifrån dessa, och som också antecknats i beslutet, entydigt kunna sluta sig till på vilka grunder pensionsanstalten har kommit fram till den arbetsinkomst som fastställts i beslutet. På så sätt kan också en utomstående aktör, såsom en besvärnsnämnd eller domstol, bättre bedöma om beslutet är lagenligt. I praktiken fullgörs via detta förfarande också bättre än i nuläget skyldigheten enligt förvaltningslagen att motivera beslut. Bestämmelsen begränsar inte den skyldighet att motivera beslut som följer av förvaltningslagen, utan den kompletterar kraven på motiveringens innehåll när det gäller beslut om arbetsinkomst. I enlighet med förvaltningslagens bestämmelser om motivering av beslut ska pensionsanstalten motivera ett beslut om fastställande av arbetsinkomst även i övrigt, dvs. i fortsättningen exempelvis till den del de uppgifter som anges i 112 § 2 mom. inverkar på arbetsinkomstens nivå.

112 §. Arbetsinkomstens belopp och fastställande av arbetsinkomsten. Paragrafen föreskriver om företagarens arbetsinkomst och om de uppgifter som används vid fastställandet av arbetsinkomsten. Det föreslås att paragrafens rubrik ändras så att den motsvarar innehållet. I 1 mom. definieras begreppet arbetsinkomst på samma sätt som i den gällande lagen. Enligt momentet är arbetsinkomsten den lön som skäligen bör betalas, om en person med motsvarande yrkesskicklighet avlönas att utföra företagarens arbete i stället för företagaren eller den ersättning som annars kan anses i genomsnitt motsvara nämnda arbete. Arbetsinkomsten ska således motsvara det ekonomiska värdet av företagarens arbetsinsats, inte det ekonomiska resultatet av företagsverksamheten.

Till paragrafen fogas ett nytt 2 mom. Det föreslagna 2 mom. preciserar de bestämmelser i den gällande lagen om pension för företagare som reglerar vilka uppgifter som ska användas vid fastställandet av arbetsinkomsten. Dessa preciseringar bidrar till att stödja ett enhetligt fastställande av arbetsinkomsterna i enskilda bedömningssituationer och vid olika pensionsanstalter. När det föreskrivs i lag vilka uppgifter som ska beaktas blir det lättare för både pensionsanstalterna och företagarna själva att mer exakt bedöma vilken nivå arbetsinkomsten ska ligga på. Pensionsanstalten ska också fullgöra sin utredningsskyldighet enligt förvaltningslagen så att ärendet blir utrett på tillräckligt och tillämpligt sätt.

I momentet definieras lön och ersättning som medianlönen för dem som arbetar heltid i den aktuella branschen inom den privata sektorn. Detta innebär till exempel att om medianlönen för en heltidsanställd arbetstagare i samma bransch inom den privata sektorn uppgår till 30 000 euro per år, fastställs arbetsinkomsten för en företagare som arbetar heltid till ett belopp på 30 000 euro, såvida inte annat följer av andra kompletterande uppgifter som nämns i momentet.

Statistikcentralen publicerar uppgifter om heltidsanställda arbetstagares medel- och medianlön. När det gäller månadsavlönade löntagare inom den privata sektorn definieras heltidsarbete på samma sätt som i lönestrukturstatistiken i regel utifrån en veckoarbetstid. Som heltidsanställda löntagare definieras i statistiken de löntagare vars ordinarie veckoarbetstid överstiger 90 procent av den allmänna arbetstiden inom branschen i fråga.

I 2 mom. föreskrivs också om andra uppgifter som pensionsanstalten ska beakta vid fastställandet av arbetsinkomsten. Till dessa hör uppgifter om företagarens yrkesskicklighet, erfarenhet och företagarens verksamhets kvalitet och omfattning i övrigt. Som utredning kan beaktas till exempel uppgifter om huruvida företagsverksamheten bedrivs säsongsbetonat eller året runt, om företagaren arbetar på heltid eller deltid, antalet anställda, omsättningen eller andra omständigheter som kan ha betydelse vid fastställandet av arbetsinsatsens ekonomiska värde. Exempel på sådana uppgifter är antalet arbetstimmar per vecka, huruvida företagsverksamheten bedrivs som bisyssla vid sidan av ett avlönat heltidsarbete samt erhållna eller uppskattade årliga ersättningar för arbete. Företagaren kan också själv ge den ovan beskrivna informationen och utredningen om sin egen företagarens verksamhet. Till exempel har det för en nybliven företagare inte nödvändigtvis ännu samlats uppgifter om företagsverksamhetens sysselsättande verkan, och då kan företagaren själv vara den enda informationskällan om den arbetsinsats som lämpar sig för honom eller henne.

Den andra meningen i 2 mom. betyder att avvikelser från den arbetsinkomst som ska bestämmas på basis av den första meningen i 2 mom. kan göras på grundval av dessa uppgifter. Om företagarens verksamhet exempelvis bedrivs på deltid så att det antal timmar som företagaren arbetar per vecka utifrån en tillförlitlig utredning kan bedömas uppgå till i genomsnitt 20 timmar per vecka, ska som arbetsinkomst fastställas halva medianlönen för heltidsanställda löntagare i branschen i fråga inom den privata sektorn. Arbetsinkomsten kan fastställas på en högre nivå än medianlönen till exempel i sådana fall där värdet av företagarens arbetsinsats på grundval av

faktureringsuppgifterna är högre än medianlönen i branschen. Faktureringsuppgifterna kan också visa att arbetsinsatsens värde är lägre än medianlönen. På motsvarande sätt kan arbetsinkomsten fastställas på en lägre nivå än medianlönen även i sådana fall där företagaren företer en tillräcklig utredning över att hans eller hennes yrkesskicklighet ännu inte når upp till genomsnittlig nivå. En orsak till detta kan vara att företagaren har ringa erfarenhet av att arbeta i motsvarande yrke, till exempel om det gäller en nytutexaminerad elmontör. Dessa exempel ska inte betraktas som en uttömmande förteckning över vilka uppgifter som ska beaktas eller hur de inverkar på arbetsinkomsten.

I de flesta fallen kan arbetsinkomsten på grundval av uppgifterna i det föreslagna 2 mom. fastställas tillräckligt exakt på den nivå som avses i 1 mom. Eftersom det dock inte finns en enda arbetsinkomstregel som skulle lämpa sig för alla företagare undantagslöst, ska pensionsanstalten vid fastställandet av arbetsinkomsten göra en helhetsbedömning av situationen och på ett balanserat sätt beakta alla uppgifter som pensionsanstalten har och som har företetts för denna, då dessa inverkar på företagarens arbetsinkomst som ska bestämmas enligt 1 mom.

Enligt 2 § 6 punkten i lagen om Pensionsskyddscentralen (397/2006) har Pensionsskyddscentralen till uppgift att för att säkerställa en enhetlig tillämpningspraxis ge pensionsanstalterna rekommendationer om tillämpningen av arbetspensionslagarna för den privata sektorn, förordningar som utfärdats med stöd av dessa och övriga föreskrifter. I samband med den aktuella ändringen av bestämmelserna om FöPL-arbetsinkomsten föreslås det att till 2 § i lagen om Pensionsskyddscentralen ska fogas en ny 8 punkt, enligt vilken Pensionsskyddscentralen är skyldig att till stöd för de tillämpningsrekommendationer som avses i 6 punkten administrera det dataunderlag som behövs för fastställandet av arbetsinkomsten och som avses i 112 § 2 mom. i lagen om pension för företagare.

Det föreslås att den bestämmelse i den gällande lagen där det föreskrivs om hur arbetsinkomsten ska beräknas när företagaren bedriver flera företagsverksamheter flyttas till 3 mom. Inga ändringar görs i bestämmelsens innehåll. Om en företagare bedriver flera företagaverksamheter beräknas arbetsinkomsten utifrån den arbetsinsats som totalt åtgår till dessa verksamheter. Momentet föreslås också innehålla en ny bestämmelse om fastställandet av arbetsinkomsten, då försäkringen vid fortsatt företagsverksamhet överförs till en annan pensionsanstalt. I sådana fall kan pensionsanstalten inte fastställa arbetsinkomsten för samma företagsverksamhet på en lägre nivå än tidigare, såvida det inte finns en särskild orsak till detta, såsom förändringar som skett i företagarens kvantitativa arbetsinsats. Syftet med bestämmelsen är att minska antalet situationer där företagaren kan välja att underförsäkra sitt arbete genom att överföra sin försäkring till en pensionsanstalt som erbjuder en lägre arbetsinkomst.

Den föreslagna paragrafens 3 mom. ska också innehålla den bestämmelse om största lagenliga arbetsinkomst som finns i den gällande paragrafens 1 mom. Den i euro angivna gränsen bibehålls oförändrad. Det belopp i euro som anges i lagen motsvarar värdet ett (1,000) i lönekoeficienten enligt 89 § 2 mom. år 2004. Gränsen är 187 625 euro på 2022 års nivå.

112 a §. Ändring och justering av arbetsinkomsten. Denna paragraf är ny. Till 1 mom. ska överföras från den gällande 112 § en bestämmelse om att arbetsinkomsten inte får ändras retroaktivt och en bestämmelse om att arbetsinkomsten får ändras om företagaren beviljas invalidpension.

Det föreslås att paragrafen ska innehålla nya bestämmelser om justering av en arbetsinkomst som tidigare fastställts för företagaren och om förfarandet i anslutning till justeringen. Enligt 2 mom. ska arbetsinkomstnivån justeras regelbundet vart tredje år i alla försäkringar. Pensionsanstalten ska justera den arbetsinkomst som tidigare fastställts för företagaren under det kalenderår då 3 år har förlöpt från det att arbetsinkomsten senast fastställdes. Pensionsanstalten ska

ge företagaren ett skriftligt förslag till en arbetsinkomst som ska tillämpas från början av den andra månaden som följer efter att justeringen inletts.

Pensionsanstalten ska föreslå en arbetsinkomst för företagaren på grundval av de i 112 § 2 mom. avsedda uppgifter som pensionsanstalten har tillgång till. Till dessa tillgängliga uppgifter hör bland annat uppgifter om företagarens bransch och företagarkerksamhetens omfattning och utveckling, medianlönen i branschen samt, för att beskriva företagarkerksamhetens omfattning, exempelvis omsättningsuppgifter om branschen och företagen, antalet avlönade anställda i företaget, den FöPL-försäkrade företagarkarriärens längd samt uppgifter om annat försäkrat arbete. Dessa uppgifter administreras av Pensionsskyddscentralen. Pensionsanstalten ska på basis av de uppgifter som finns att tillgå sammanställa ett förslag till arbetsinkomst för företagaren. Om företagaren godkänner pensionsanstaltens förslag till arbetsinkomst som sådant eller inte reagerar på förslaget inom den tidsfrist som anges i lagen, ska pensionsanstalten göra justeringen genom att fastställa den nya arbetsinkomsten enligt sitt förslag. Företagaren kan vid behov komplettera uppgifterna om sin företagarkerksamhet och lägga fram en utredning, om företagaren anser att arbetsinkomsten bör fastställas även med beaktande av andra uppgifter än de som redan beaktats i förslaget och om företagaren anser att arbetsinkomsten bör fastställas på en annan nivå än den nivå som pensionsanstalten föreslagit. Efter att ha undersökt företagarens eventuella utredning och hur den inverkar på arbetsinkomsten ska pensionsanstalten fastställa en ny arbetsinkomst för företagaren.

Den nya justerade arbetsinkomsten träder i kraft i början av den andra kalendermånaden som följer efter att justeringen har inletts. Följande justeringstidpunkt ska räknas från den tidpunkt då företagaren har getts en rekommendation om en ny arbetsinkomst i form av ett skriftligt förslag eller ett villkorligt beslut. Arbetsinkomsten ska således justeras från den tidpunkt då justeringen har inletts, även om ett nytt beslut fattas om arbetsinkomsten efter att företagaren lämnat in en utredning. I praktiken kan den regelbundna justeringen av arbetsinkomsterna graderas i pensionsanstalterna till exempel enligt tidpunkten för FöPL-försäkringens ikraftträdande så att inte alla arbetsinkomster behöver justeras under samma tid på året. I 3 mom. föreskrivs att förslaget till arbetsinkomst vid behov också kan ges som ett villkorligt beslut, som träder i kraft om inte företagaren reagerar på det villkorliga beslutet inom den förskrivna tidsfristen.

I 4 mom. föreskrivs om en begränsning av de arbetsinkomster som ska justeras så att pensionsanstalten inte ska ge ett förslag till ny arbetsinkomst enligt 2 mom. om den tidigare fastställda arbetsinkomsten, beräknat utifrån de uppgifter som anges i 112 § 2 mom., förändras med högst 5 procent från tidigare. Syftet med denna begränsning är att minska det oändamålsenliga administrativa arbete som orsakas pensionsanstalten i sådana situationer där arbetsinkomsten redan tidigare har fastställts på den nivå som förutsätts i lagen och ingen betydande förändring har skett i arbetsinkomsten.

Om företagarens nuvarande arbetsinkomst motsvarar minst den medianlön som avses i 112 § 2 mom., sammanställer pensionsanstalten inte något nytt förslag till arbetsinkomst för företagaren. I så fall tas ärendet upp på nytt 3 år senare. Företagaren kan informeras om detta i samband med den årliga lönekoeficientjusteringen.

Enligt 4 mom. kan arbetsinkomsten på motsvarande sätt som i den gällande 112 § även justeras på företagarens egen begäran. Bestämmelsen möjliggör en justering även i sådana fall där pensionsanstalten inte enligt 2 mom. på eget initiativ föreslår en ny arbetsinkomst. Momentet föreslås också innehålla en bestämmelse om att pensionsanstalten även i andra situationer än de som avses i 2 mom. kan justera arbetsinkomsten på eget initiativ. Pensionsanstalten är skyldig att se till att de företagare som den försäkrar fullgör sina lagenliga anmälnings- och försäkringsskyldigheter.

7.2 Lagen om Pensionsskyddscentralen

2 §. Pensionsskyddscentralens uppgifter. Paragrafen innehåller en förteckning över Pensions-skyddscentralens uppgifter. Pensionsskyddscentralen har bland annat till uppgift att främja och samordna verkställigheten och utvecklingen av arbetspensionsskyddet samt att föra statistik och bedriva forskning inom sitt verksamhetsområde. Det föreslås att till 1 mom. 8 punkten fogas en bestämmelse enligt vilken Pensionsskyddscentralen till stöd för tillämpningsrekommendation-erna ska administrera och utveckla det dataunderlag som behövs för fastställandet av företagar-nas arbetsinkomster. Uppgiften att administrera dataunderlaget behövs för att trygga dels den tillgång till aktuella uppgifter som är nödvändig för att tillämpningsrekommendationer om fast-ställande av arbetsinkomsten ska kunna ges, dels möjligheten att ta fram tillämpningsrekom-mendationer för en elektronisk tjänst för beräkning av rekommenderad arbetsinkomst. Av denna anledning anses det vara ändamålsenligt att också administreringen av dataunderlaget nämns i lagen som en av Pensionsskyddscentralens nuvarande uppgifter.

7.3 Lagen om främjande av sjukpensionärers återgång i arbete

12 §. Ikraftträdande. Lagen har varit i kraft som en tidsbestämd lag från ingången av 2010, och dess giltighetstid har förlängts till utgången av 2022. Det föreslås att den tidsbestämda lagens giltighetstid förlängs från ingången av 2023 till utgången av 2024.

8 Ikraftträdande

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2023 och de ska tillämpas på fastställande av arbetsinkomst som görs efter att lagen trätt i kraft. För de företagare som har en gällande FöPL-försäkring när de föreslagna lagändringarna träder i kraft ska justeringar av arbetsinkomsterna göras under övergångsperioden enligt det som föreskrivs i bestämmelserna om ikraftträdande. Med tanke på den inbördes konkurrensen mellan företagarna är det ändamålsenligt att alla fö-retagares arbetsinkomster justeras så fort som möjligt. De FöPL-försäkrade är cirka 210 000 till antalet, och att gå igenom allas uppgifter kräver tid. Mest angeläget är det att arbetsinkomsterna justeras för de företagare vars FöPL-försäkring har trätt i kraft för länge sedan och inga juste-ringar av arbetsinkomsterna har gjorts på länge eller någonsin. Även de företagare vars arbetsin-komst ligger nära den nedre gränsen för FöPL ska prioriteras.

Av ovannämnda orsaker föreslås således att pensionsanstalten före utgången av 2023 ska justera arbetsinkomsterna för de företagare vars arbetsinkomst understiger 15 000 euro, såvida inte företagarens arbetsinkomst har justerats på andra grunder under de senaste tre kalenderåren. Pensionsanstalten ska före utgången av 2024 justera arbetsinkomsterna för de företagare vars arbetsinkomst ligger mellan 15 000 och 25 000 euro, såvida inte företagarens arbetsinkomst har justerats under de senaste tre kalenderåren. Pensionsanstalten ska före utgången av 2025 justera arbetsinkomsterna för de företagare vars arbetsinkomst överstiger 25 000 euro, såvida inte ar-betsinkomsten har justerats under de senaste tre kalenderåren. Det finns heller ingen anledning att justera arbetsinkomsten, om den arbetsinkomst som fastställts för företagaren i enlighet med 112 a § 3 mom. ändras med högst 5 procent från tidigare.

Efter ikraftträdandeperioden ska FöPL-arbetsinkomsterna justeras med 3 kalenderårs mellan-rum.

För att företagarna ska hinna förbereda sig på de stigande arbetsinkomsterna och försäkrings-avgifterna ska det i ikraftträdandebestämmelserna föreskrivas om en maximihöjning av ar-betsinkomsten. Gränsen för maximihöjning ska gälla endast den första justeringen av arbetsin-komsten efter lagens ikraftträdande för de företagare som har en gällande FöPL-försäkring när

lagändringarna träder i kraft den 1 januari 2023. Den årliga arbetsinkomsten kan i deras fall höjas med högst 8 000 euro eller 20 procent, beroende på vilketdera alternativet som möjliggör en större förändring i arbetsinkomsten. En arbetsinkomst som fastställts nära den nedre gränsen för arbetsinkomst kan således i samband med den första justeringen av arbetsinkomsten stiga till högst cirka 16 262 euro på 2022 års nivå, varvid försäkringsavgiften i genomsnitt stiger med högst 170 euro i månaden räknat utifrån den årliga försäkringsavgiften. Avvikelser uppåt från denna gräns kan göras med företagarens samtycke.

9 Verkställighet och uppföljning

För verkställigheten av de ändringar som föreslås i propositionen ansvarar arbetspensionsanstalterna i enlighet med deras lagstadgade uppgifter. Genomförandet av en enhetlig tillämpningspraxis inom arbetspensionssystemet stöds av att Pensionsskyddscentralen ger pensionsanstalterna rekommendationer om tillämpning av arbetspensionslagarna för den privata sektorn i enlighet med lagen om Pensionsskyddscentralen.

Social- och hälsovårdsministeriet följer upp hur de föreslagna ändringarna fungerar och fortsätter till övriga delar att utveckla företagarnas arbetspensionsskydd i samband med den utveckling av lagstiftningen som hör till ministeriets förvaltningsområde. Vidare följer Pensionsskyddscentralen upp ändringarna i samband med sin lagstadgade utvecklings- och forskningsverksamhet.

10 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

Den författningsrättsliga bedömningen av de föreslagna lagändringarna grundar sig huvudsakligen på 15 § i grundlagen, där det föreskrivs om skydd av egendom, och på den rätt att få sin grundläggande försörjning tryggad som avses i 19 § 2 mom. i grundlagen.

Egendomsskyddet hör till tillämpningsområdet för artikel 1 i det första tilläggsprotokollet till den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. Artikel 14 i konventionen skyddar likabehandling och förbudet mot all slags diskriminering på ett omfattande sätt tillsammans med artikel 1 i tilläggsprotokoll 12. Dessutom skyddar konventionen indirekt också sociala rättigheter till viss del och dessa rättigheter skyddas även i Europeiska sociala stadgan.

Enligt 6 § 1 mom. i grundlagen är alla lika inför lagen. Med denna klausul om jämlikhet uttrycks huvudprincipen gällande jämlikhet och jämställdhet. Dessutom innehåller den ett förbud mot godtycke och ett krav på enahanda bemötande i likadana fall (RP 309/1993 rd, s. 42). Bestämmelsen om jämlikhet riktar sig också till lagstiftaren. Genom lag kan människor eller människogrupper inte godtyckligt ställas i mer eller mindre förmånlig situation än andra. Bestämmelsen om jämlikhet förutsätter emellertid inte att alla medborgare i alla situationer ska behandlas på samma sätt, om inte de omständigheter som påverkar ärendet är likadana. Jämlikhetssynpunkter har även betydelse såväl när förmåner och rättigheter beviljas medborgarna genom lag som när skyldigheter ställs på dem. Samtidigt är det typiskt för lagstiftningen att den för ett visst godtagbart samhälleligt intresses skull bemöter människor olika för att främja bland annat faktisk jämställdhet (RP 309/1993 rd, s. 42–43).

Enligt 15 § 1 mom. i grundlagen är vars och ens egendom skyddad. Med egendom avses förmögenhetsrättsliga förmåner, till vilka äganderätten hör som den mest omfattande rätten. Bland andra saker betyder den ägarens bestämmanderätt, dvs. bland annat rätten att överlåta, pantsätta och testamentera egendomen samt grunda begränsade sakrättigheter.

Grundlagsutskottet har ansett att det beträffande grundlagsskyddet för pensionsförmåner inte är fråga om ett skydd för ett visst gällande pensionsarrangemang (till exempel GrUU 12/1995 rd) och att det inte sträcker sig till pensionsarrangemangens permanens. Dylika konsekvenser av pensionssystemreformer kan därför inte bedömas utifrån statsförfattningsrättsliga aspekter, såvida arrangemangen inte påverkar redan förfallna pensionsförmåner.

Egendomsskyddet för pensioner bottnar enligt grundlagsutskottets praxis (GrUU 60/2002 rd, och GrUU 9/199 rd, s. 2/I) i tanken att en inkomstrelaterad förmån, framför allt rätten till arbetspension, intjänas medan anställningsförhållandet pågår. En på detta sätt intjänad förmån, som betalas ut först senare, betraktas som en del av vederlaget för en arbetsprestation. Däremot har eigendomsskyddet inte ansetts gälla rätten till folkpension, finansieringssättet till trots.

Enligt 19 § 2 mom. i grundlagen ska var och en genom lag garanteras rätt att få sin grundläggande försörjning tryggad vid arbetslöshet, sjukdom, arbetsoförmåga och under ålderdomen samt vid barnafödsel och förlust av en försörjare. Bestämmelsen förutsätter att lagstiftaren garanterar var och en som behöver grundläggande försörjning en subjektiv rätt till den trygghet som det allmänna genom lag är skyldig att ordna. Den sociala tryggheten är förknippad med vissa sociala risksituationer, men också med respektive lagbestämmelser om bidragskriterier, behovsprövning och procedurer (RP 309/1993 rd, s. 74, bland annat GrUU 55/2016 rd, s. 3 och GrUU 48/2006 rd, s. 2). De system som tryggar den grundläggande försörjningen ska vara så heltäckande att det inte uppstår grupper som får sitta emellan (RP 309/1993 rd, s. 70/II, GrUU 48/2006 rd, s. 2, GrUU 6/2009 rd, s. 8/I).

I propositionen föreslås ändringar som kan antas påverka beloppet av företagarens arbetsinkomst. FöPL-arbetsinkomsten erbjuder företagarna ett grundläggande utkomstskydd om de av olika orsaker förlorar sin arbetsförmåga. Frågan är, med hänseende till 19 § 2 mom. i grundlagen, om vars och ens rätt att få sin grundläggande försörjning tryggad realiseras i tillräcklig grad även för företagare. I propositionen förbättras nivån på de förmåner som intjänas jämfört med nuläget. Genom de föreslagna ändringarna fullgörs det allmännas skyldighet enligt grundlagen att trygga en grundläggande försörjning. Med hänsyn till dessa omständigheter kan de föreslagna ändringarna enligt regeringens uppfattning betraktas som godtagbara med tanke på den grundläggande försörjning som tryggas genom grundlagen.

Regeringen anser att propositionen är förenlig med grundlagen och att den föreslagna lagen följaktligen kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Kläm

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag

om ändring av lagen om pension för företagare

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om pension för företagare (1272/2006) rubriken för 89 § och 89 § 1 mom. och 112 §, av dem 89 § 1 mom. sådant det lyder i lag 72/2016, samt
fogas till 95 a §, sådan den lyder i lag 871/2014, ett nytt 2 mom. och till lagen en ny 112 a § som följer:

89 §

Justering av inkomstgränser, belopp, den årliga arbetsinkomsten och den totala arbetsinkomsten med en lönekoeficient

De inkomstgränser, belopp och gränobelopp som avses i denna lag samt den årliga arbetsinkomst som pensionsanstalten fastställer för företagaren justeras årligen vid ingången av januari med den lönekoeficient som avses i 96 § 1 mom. i lagen om pension för arbetstagare. Vid beräkningen av en pension justeras de totala arbetsinkomsterna med lönekoeficienten till nivån under det år då pensionen börjar. Vid beräkningen av annan pension som betalas ut efter partiell förtida ålderspension eller av den senare andelen av partiell förtida ålderspension justeras dessutom den ännu obeviljade pensionsandelen av grunden för den partiella förtida ålderspensionen med lönekoeficienten till nivån under det år då pensionen börjar.

95 a §

Motivering av beslut

Pensionsanstaltens beslut om fastställande av arbetsinkomst ska innehålla de uppgifter som använts som grund för fastställandet av arbetsinkomsten. På beslut som gäller fastställande av arbetsinkomst tillämpas inte 45 § 2 mom. 4 punkten i förvaltningslagen.

112 §

Arbetsinkomstens belopp och fastställande av arbetsinkomsten

När försäkringen börjar fastställer pensionsanstalten en årlig arbetsinkomst för företagaren som motsvarar hans eller hennes arbetsinsats. Arbetsinkomsten är den lön som skäligen bör betalas, om en person med motsvarande yrkesskicklighet avlönas att utföra hans eller hennes i denna lag avsedda företagareverksamhet, eller den ersättning som annars kan anses i genomsnitt motsvara nämnda arbete.

När pensionsanstalten fastställer arbetsinkomsten betraktar den som avsedd lön och ersättning medianlönen för dem som arbetar heltid i den aktuella branschen inom den privata sektorn. Dessutom beaktar pensionsanstalten andra uppgifter som beskriver storleken på företagarens

arbetsinsats, företagaverksamhetens omfattning, företagarens yrkesskicklighet och värdet av företagarens arbetsinsats.

Om försäkringen börjar därför att försäkringen har överförs till en annan pensionsanstalt, kan arbetsinkomsten inte utan särskild skäl fastställas på en nivå som avviker från den tidigare nivån. Bedriver företagaren flera företagsverksamheter fastställs företagarens arbetsinkomst utifrån den arbetsinsats som totalt åtgår till dessa verksamheter. Den årliga arbetsinkomsten fastställs inte till ett högre belopp än 125 000 euro.

112 a §

Ändring och justering av arbetsinkomsten

Arbetsinkomsten får inte ändras retroaktivt. Arbetsinkomsten får dock ändras retroaktivt om företagaren beviljas invalidpension. Den arbetsinkomst som svarar mot företagarens i denna lag avsedda företagaverksamhet fastställs då som företagarens arbetsinkomst räknat från pensionsfallet.

Pensionsanstalten ska justera den arbetsinkomst som tidigare fastställts för företagaren vart tredje år genom att ge företagaren ett skriftligt förslag till ny arbetsinkomst på grundval av de i 112 § 2 mom. avsedda uppgifter som pensionsanstalten har till sitt förfogande. Efter att ha fått förslaget kan företagaren lämna pensionsanstalten tilläggsuppgifter om omständigheter som påverkar det ekonomiska värdet av hans eller hennes arbetsinsats, varvid pensionsanstalten ska bedöma om de nya uppgifter som företagaren har gett påverkar arbetsinkomsten. Om företagaren inte svarar på förslaget om arbetsinkomsten inom 2 veckor från det att han eller hon fick del av förslaget och ingen annan information som påverkar beräkningen av arbetsinkomsten framkommer, fastställer pensionsanstalten den nya arbetsinkomsten enligt det förslag som lämnats till företagaren från ingången av den andra månaden efter den då justeringen inleddes.

Pensionsanstalten kan också justera arbetsinkomsten genom ett villkorligt beslut, som träder i kraft om företagaren inte svarar på det förslag som getts om arbetsinkomsten inom 2 veckor från det att han eller hon fick del av det villkorliga beslutet. Besvärstiden börjar löpa från den dag det villkorliga beslutet träder i kraft. Det villkorliga beslutet förfaller, om företagaren svarar på förslaget om arbetsinkomsten inom 2 veckor från det att han eller hon fick del av det villkorliga beslutet. Om den arbetsinkomst som fastställs för företagaren i samband med en justering skulle ändras med högst 5 procent ger pensionsanstalten inget förslag till ny arbetsinkomst.

Företagarens årliga arbetsinkomst kan också justeras på ansökan av företagaren eller på pensionsanstaltens initiativ, om det av någon annan orsak sker väsentliga förändringar i de omständigheter som påverkar arbetsinkomsten.

Denna lag träder i kraft den 20 och tillämpas på fastställande av arbetsinkomst, som görs efter ikraftträdandet av lagen.

Trots vad som föreskrivs i 112 och 112 a § ska arbetsinkomsten i en försäkring som börjat före ikraftträdandet av lagen justeras i enlighet med 112 a § inom tre år från ikraftträdande. Pensionsanstalten justerar före utgången av 2023 arbetsinkomsterna för de företagare vars arbetsinkomst understiger 15 000 euro, om inte företagarens arbetsinkomst har justerats väsentligt under de senaste tre kalenderåren. Pensionsanstalten justerar före utgången av 2024 arbetsinkomsterna för de företagare vars arbetsinkomst understiger 25 000 euro, om inte företagarens arbetsinkomst har justerats väsentligt under de senaste tre kalenderåren. Pensionsanstalten justerar före utgången av 2025 arbetsinkomsterna för de företagare vars arbetsinkomst överstiger 25 000 euro, om inte arbetsinkomsten har justerats väsentligt under de senaste tre kalenderåren.

Pensionsanstalten ska inom 12 månader från ikraftträdandet av denna lag lämna information om den kommande justeringen till alla de företagare som i pensionsanstalten i fråga har en gällande försäkring enligt de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

RP 102/2022 rd

En arbetsinkomst som föregående gång fastställts före ikraftträdandet av denna lag kan första gången justeras med högst 8 000 euro eller 20 procent, beroende på vilketdera gränsvärdet leder till en större justering. Avvikelser uppåt från denna gräns kan göras med företagarens samtycke.

2.

Lag

om ändring av 2 § i lagen om Pensionsskyddscentralen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om Pensionsskyddscentralen (397/2006) 2 § 1 mom. 6 och 7 punkten, av dem
den sistnämnda punkten sådan den lyder i lag 901/2014, och
fogas till 2 § 1 mom., sådant det lyder delvis ändrat i lagarna 1111/2007, 901/2014 och
1263/2016, en ny 8 punkt som följer:

2 §

Pensionsskyddscentralens uppgifter

Pensionsskyddscentralen har till uppgift att

6) för att säkerställa en enhetlig tillämpningspraxis ge pensionsanstalterna rekommendationer om tillämpningen av arbetspensionslagarna för den privata sektorn, förordningar som utfärdats med stöd av dessa och övriga föreskrifter,

7) informera och ge råd om arbetspensioner, dock med beaktande av vad som bestäms i 211 § i lagen om pension för arbetstagare och i 153 § i lagen om pension för företagare (1272/2006), samt

8) till stöd för de rekommendationer som avses i 6 punkten administrera och utveckla det dataunderlag enligt 112 § 2 mom. i lagen om pension för företagare som behövs för fastställandet av arbetsinkomsten.

Denna lag träder i kraft den

20 .

3.

Lag

om ändring av 12 § i lagen om främjande av sjukpensionärers återgång i arbete

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om främjande av sjukpensionärers återgång i arbete (738/2009) 12 § 1 mom.,
sådant det lyder i lag 1154/2020, som följer:

12 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2010 och gäller till och med den 31 december 2024.

Denna lag träder i kraft den

20 .

Helsingfors den 16 juni 2022

Statsminister

Sanna Marin

Social- och hälsovårdsminister Hanna Sarkkinen

1.

Lag

om ändring av lagen om pension för företagare

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om pension för företagare (1272/2006) rubriken för 89 § och 89 § 1 mom. och 112 §, av dem 89 § 1 mom. sådant det lyder i lag 72/2016, samt
fogas till 95 a §, sådan den lyder i lag 871/2014, ett nytt 2 mom. och till lagen en ny 112 a § som följer:

Gällande lydelse

89 §

*Justering av inkomstgränser, belopp och den totala arbetsinkomsten med en löne-
koefficient*

De inkomstgränser, belopp och gränsbelopp som avses i denna lag justeras årligen vid ingången av januari med den lönekoef-
ficient som avses i 96 § 1 mom. i lagen om pension för arbetstagare. Vid beräkningen av en pension justeras de totala arbetsin-
komsterna med lönekoeficienten till nivå under det år då pensionen börjar. Vid be-
räkningen av annan pension som betalas ut efter partiell förtida ålderspension eller av
den senare andelen av partiell förtida ålderspension justeras dessutom den ännu
obeviljade pensionsandelen av grunden för den partiella förtida ålderspensionen med
lönekoeficienten till nivå under det år då pensionen börjar.

Föreslagen lydelse

89 §

*Justering av inkomstgränser, belopp, den årliga arbetsin-
komsten och den totala arbetsinkomsten
med en lönekoeficient*

De inkomstgränser, belopp och gränsbelopp som avses i denna lag *samt den årliga arbetsin-
komst som pensionsanstalten fastställer för före-
tagaren* justeras årligen vid ingången av januari med den lönekoeficient som avses i 96 § 1 mom.
i lagen om pension för arbetstagare. Vid beräkningen av en pension justeras de totala arbetsin-
komsterna med lönekoeficienten till nivå under det år då pensionen börjar. Vid beräkningen av
annan pension som betalas ut efter partiell förtida ålderspension eller av den senare andelen av par-
tiell förtida ålderspension justeras dessutom den ännu obviljade pensionsandelen av grunden för
den partiella förtida ålderspensionen med lönekoeficienten till nivå under det år då pensionen
börjar.

Gällande lydelse

95 a §

Motivering av beslut

Föreslagen lydelse

95 a §

Motivering av beslut

Pensionsanstaltens beslut om fastställande av arbetsinkomst ska innehålla de uppgifter som använts som grund för fastställandet av arbetsinkomsten. På beslut som gäller fastställande av arbetsinkomst tillämpas inte 45 § 2 mom. 4 punkten i förvaltningslagen.

112 §

Fastställande och justering av arbetsinkomsten

När försäkringen börjar fastställer pensionsanstalten en årlig arbetsinkomst för företagaren som motsvarar hans eller hennes arbetsinsats. Arbetsinkomsten är den lön som skäligen bör betalas, om en person med motsvarande yrkesskicklighet avlönas att utföra hans eller hennes i denna lag avsedda företagarkerksamhet, eller den ersättning som annars kan anses i genomsnitt motsvara nämnda arbete. Bedriver företagen flera företagsverksamheter beräknas arbetsinkomsten utifrån den arbetsinsats som totalt åtgår till dessa verksamheter. Den årliga arbetsinkomsten fastställs inte till ett högre belopp än 125 000,00 euro.

Om de omständigheter som inverkar på arbetsinkomsten senare förändras väsentligt, justeras inkomsten på ansökan. Pensionsanstalten kan även justera arbetsinkomsten på eget initiativ. Arbetsinkomsten får inte ändras retroaktivt. Arbetsinkomsten får dock ändras retroaktivt om företagaren beviljas invalidpension. Den arbetsinkomst som svarar mot företagarens i denna lag avsedda företagarkerksamhet fastställs då som företagarens arbetsinkomst räknat från pensionsfallet.

112 §

Arbetsinkomstens belopp och fastställande av arbetsinkomsten

När försäkringen börjar fastställer pensionsanstalten en årlig arbetsinkomst för företagaren som motsvarar hans eller hennes arbetsinsats. Arbetsinkomsten är den lön som skäligen bör betalas, om en person med motsvarande yrkesskicklighet avlönas att utföra hans eller hennes i denna lag avsedda företagarkerksamhet, eller den ersättning som annars kan anses i genomsnitt motsvara nämnda arbete.

När pensionsanstalten fastställer arbetsinkomsten betraktar den som avsedd lön och ersättning medianlönen för dem som arbetar heltid i den aktuella branschen inom den privata sektorn. Dessutom beaktar pensionsanstalten andra uppgifter som beskriver storleken på företagarens arbetsinsats, företagarkerksamhetens omfattning, företagarens yrkesskicklighet och värdet av företagarens arbetsinsats.

Om försäkringen börjar därför att försäkringen har överförts till en annan pensionsanstalt, kan arbetsinkomsten inte utan särskild skäl fastställas på en nivå som avviker från den tidigare nivån. Bedriver företagaren flera företagsverksamheter fastställs företagarens arbetsinkomst utifrån den arbetsinsats som totalt åtgår till dessa verksamheter. Den årliga arbetsinkomsten fastställs inte till ett högre belopp än 125 000 euro.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

112 a §

Ändring och justering av arbetsinkomsten

Arbetsinkomsten får inte ändras retroaktivt. Arbetsinkomsten får dock ändras retroaktivt om företagaren beviljas invalidpension. Den arbetsinkomst som svarar mot företagarens i denna lag avsedda företagarkerksamhet fastställs då som företagarens arbetsinkomst räknat från pensionsfallet.

Pensionsanstalten ska justera den arbetsinkomst som tidigare fastställts för företagaren vart tredje år genom att ge företagaren ett skriftligt förslag till ny arbetsinkomst på grundval av de i 112 § 2 mom. avsedda uppgifter som pensionsanstalten har till sitt förfogande. Efter att ha fått förslaget kan företagaren lämna pensionsanstalten tilläggsuppgifter om omständigheter som påverkar det ekonomiska värdet av hans eller hennes arbetsinsats, varvid pensionsanstalten ska bedöma om de nya uppgifter som företagaren har gett påverkar arbetsinkomsten. Om företagaren inte svarar på förslaget om arbetsinkomsten inom 2 veckor från det att han eller hon fick del av förslaget och ingen annan information som påverkar beräkningen av arbetsinkomsten framkommer, fastställer pensionsanstalten den nya arbetsinkomsten enligt det förslag som lämnats till företagaren från ingången av den andra månaden efter den då justeringen inleddes.

Pensionsanstalten kan också justera arbetsinkomsten genom ett villkorligt beslut, som träder i kraft om företagaren inte svarar på det förslag som getts om arbetsinkomsten inom 2 veckor från det att han eller hon fick del av det villkorliga beslutet. Besvärstiden börjar löpa från den dag det villkorliga beslutet träder i kraft. Det villkorliga beslutet förfaller, om företagaren svarar på förslaget om arbetsinkomsten inom 2 veckor från det att han eller hon fick del av det villkorliga beslutet. Om den arbetsinkomst som fastställs för företagaren i samband med en justering skulle ändras med högst 5 procent ger pensionsanstalten inget förslag till ny arbetsinkomst.

Företagarens årliga arbetsinkomst kan också justeras på ansökan av företagaren eller på pensionsanstaltens initiativ, om det av någon annan orsak sker väsentliga förändringar i de omständigheter som påverkar arbetsinkomsten.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

Denna lag träder i kraft den 20 och tillämpas på fastställande av arbetsinkomst, som görs efter ikraftträdandet av lagen.

Trots vad som föreskrivs i 112 och 112 a § ska arbetsinkomsten i en försäkring som börjat före ikraftträdandet av lagen justeras i enlighet med 112 a § inom tre år från ikraftträdande. Pensionsanstalten justerar före utgången av 2023 arbetsinkomsterna för de företagare vars arbetsinkomst understiger 15 000 euro, om inte företagarens arbetsinkomst har justerats väsentligt under de senaste tre kalenderåren. Pensionsanstalten justerar före utgången av 2024 arbetsinkomsterna för de företagare vars arbetsinkomst understiger 25 000 euro, om inte företagarens arbetsinkomst har justerats väsentligt under de senaste tre kalenderåren. Pensionsanstalten justerar före utgången av 2025 arbetsinkomsterna för de företagare vars arbetsinkomst överstiger 25 000 euro, om inte arbetsinkomsten har justerats väsentligt under de senaste tre kalenderåren.

Pensionsanstalten ska inom 12 månader från ikraftträdandet av denna lag lämna information om den kommande justeringen till alla de företagare som i pensionsanstalten i fråga har en gällande försäkring enligt de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

En arbetsinkomst som föregående gång fastställts före ikraftträdandet av denna lag kan första gången justeras med högst 8 000 euro eller 20 procent, beroende på vilketdera gränsvärdet leder till en större justering. Avvikelser uppåt från denna gräns kan göras med företagarens samtycke.

2.

Lag

om ändring av 2 § i lagen om Pensionsskyddscentralen

I enlighet med riksdagens beslut
 ändras i lagen om Pensionsskyddscentralen (397/2006) 2 § 1 mom. 6 och 7 punkten, av dem
 den sistnämnda punkten sådan den lyder i lag 901/2014, och
 fogas till 2 § 1 mom., sådant det lyder delvis ändrat i lagarna 1111/2007, 901/2014 och
 1263/2016, en ny 8 punkt som följer:

Gällande lydelse

2 §

Pensionsskyddscentralens uppgifter

Pensionsskyddscentralen har till uppgift att:

6) för att säkerställa en enhetlig tillämpningspraxis ge pensionsanstalterna rekommendationer om tillämpningen av arbetspensionslagarna för den privata sektorn, förordningar som utfärdats med stöd av dessa och övriga föreskrifter, samt

7) informera och ge råd om arbetspensionerna, dock med beaktande av vad som bestäms i 211 § i lagen om pension för arbetstagare och i 153 § i lagen om pension för företagare (1272/2006).

Föreslagen lydelse

2 §

Pensionsskyddscentralens uppgifter

Pensionsskyddscentralen har till uppgift att

6) för att säkerställa en enhetlig tillämpningspraxis ge pensionsanstalterna rekommendationer om tillämpningen av arbetspensionslagarna för den privata sektorn, förordningar som utfärdats med stöd av dessa och övriga föreskrifter,

7) informera och ge råd om arbetspensioner, dock med beaktande av vad som bestäms i 211 § i lagen om pension för arbetstagare och i 153 § i lagen om pension för företagare (1272/2006), samt

8) till stöd för de rekommendationer som avses i 6 punkten administrera och utveckla det dataunderlag enligt 112 § 2 mom. i lagen om pension för företagare som behövs för fastställandet av arbetsinkomsten.

Denna lag träder i kraft den

20 .

3.

Lag

om ändring av 12 § i lagen om främjande av sjukpensionärers återgång i arbete

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om främjande av sjukpensionärers återgång i arbete (738/2009) 12 § 1 mom.,
sådant det lyder i lag 1154/2020, som följer:

Gällande lydelse

12 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2010
och gäller till och med den 31 december 2022.

Föreslagen lydelse

12 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2010
och gäller till och med den 31 december 2024.

Denna lag träder i kraft den 20 .